

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

GÜMÜŞKAVAK MAHALLESİ'NİN (ELAZIĞ) TARİHİ GELİŞİMİ VE GÜNÜMÜZDEKİ FONKSİYONLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Ayşe ÇAĞLIYAN
Selahattin CANPOLAT

HAZIRLAYAN

ELAZIĞ
2006

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

GÜMÜŞKAVAK MAHALLESİ'NİN (ELAZIĞ) TARİHİ GELİŞİMİ VE GÜNÜMÜZDEKİ FONKSİYONLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selahattin CANPOLAT

Bu tez 06 / 10 / 2006 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman

Üye

Yrd. Doç. Dr.

Yrd.Doç.Dr.

Yrd.Doç.Dr.

Üye

Ayşe ÇAĞLIYAN

Yelda SEVİM

M. Dursun ÇİTÇİ

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun// 2006 Tarih ve
Sayılı kararıyla onaylanmıştır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ELAZIĞ'IN GÜMÜŞKAVAK MAHALLESİ'NİN TARİHİ GELİŞİMİ

VE GÜNÜMÜZDEKİ FONKSİYONLARI

Selahattin CANPOLAT

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Coğrafya Ana Bilim Dalı

2006, Sayfa:XII+99

Araştırma sahasının içinde bulunduğu Elazığ ili, Doğu Anadolu Bölgesi'nin, Yukarı Fırat Bölümü'nde bulunmaktadır. doğuda Bingöl, Batı'da Malatya, kuzeyde Tunceli ve güneyde Diyarbakır illeriyle komşudur.

Gümüşkavak Mahallesi 1982 yılına kadar bir köy yerleşmesi durumundaydı. Aldığı göçlere ve yeni yapılaşmalarla birlikte nüfusunun artmasına rağmen halen daha da bu görüntüden tam anlamıyla kurtulduğu söylenemez. Nüfus, yerleşim bölgesinin büyüklüğü ile örtüşmemektedir.

Elazığ Belediyesi'nin Gümüşkavak Mahallesi'nde yaptığı düzenlemeler sonucu oluşturduğu cadde ve sokaklar henüz imara açılmış ve yeni yapılanmalar kendisini gösterememiştir. Modern bir kent havasından uzak kalmıştır.

Gümüşkavak, 92 hektar alan üzerinde kurulu bir yerleşim alanı vardır. Bu alan, inceleme alanına oranla çok azdır. Mahallenin yerleşimi eski ve yeni binaların bir arada bulunması sonucu bir köy görüntüsü vermektedir.

Gümüşkavak, tarıma dayalı bir ekonomik yapı gösterir. Tarım ve hayvancılık, mahallenin geçim kaynağıdır.

Mahallenin içinde bulunduğu sıkıntılarının resmi ve özel kurumların birlikte organize olarak çalışması ile sıkıntılar giderilebilir. Bu yolda atılan adımlar arasında Güney Çevre Yolu'nun etkisi olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, Gümüşkavak, Elazığ, Mahalle

SUMMARY

Master Thesis

HISTORICAL DEVELOPMENT AND PRESENT FUNCTIONS OF GÜMÜŞKAVAK DISTRICT OF THE ELAZIĞ CITY

Selahattin CANPOLAT

The Fırat University

Institute of Social Sciences

Department of Geography

2006 Pages :XII+99

Elazığ City, which involves the research area, is situated the upper Fırat location of East Anatolia Region. It has neighborhoods with Bingöl, Malatya, Tunceli, and Diyarbakır cities on the east, west, north, and South sides of it respectively.

Gümüşkavak district had been in the form of a village settling until 1982 year. It can not be said that it is eluded from this appearance although its population has been increased with migration, and new buildings. Also population doesn't fit with the largeness of the settlement region.

The avenues, and streets, formed as a result of reorganizations in the Gümüşkavak Street done by the Elazığ municipality, has been reconstructed yet and new buildings haven't shown themselves. Gümüşkavak district's appearance has remained far from a modern city's appearance.

Gümüşkavak district has a settling area which has been founded on a 92 hectare area. This area is very small with respect to investigated area. Settling of the district demonstrates a village appearance as a result of existing the newer and all buildings together.

Gümüşkavak district shows an economical structure based on agriculture. Also agriculture and stock-breeding are the subsistence of the district's people.

The problems of the district can be solved with cooperation of the official, and the private foundations. South peripheral road should has an effect on this.

Key Words: Geography, Gümüşkavak, Elazığ, district

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
SUMMARY.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VII
HARİTALAR LİSTESİ.....	VIII
GRAFİKLER VE PLANLAR LİSTESİ.....	IX
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	X
ÖNSÖZ.....	XI
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi	2
2. GÜMÜŞKAVAK MAHALESİ'NİN TARİHİ GELİŞİMİ.....	7
2.1. Araştırma Alanının Tarihçesi	7
2.2. Gümüşkavak Mahallesi'nin Tarihi Gelişimi	12
2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Gümüşkavak	13
2.2.2. 1923 - 1970 Yılları Arası Gümüşkavak	15
2.2.3. 1970 - 1985 Yılları Arası Gümüşkavak	17
2.2.4. 1985 Sonrası Gümüşkavak	19
3. GÜMÜŞKAVAK'IN NÜFUS COĞRAFYASI.....	22
3.1. Nüfusun Tarihi Gelişimi	23
3.1.1. Cumhuriyet Öncesi'nde Gümüşkavak'ın Nüfusu	23
3.1.2. Cumhuriyet Döneminde Nüfus Gelişimi	26
3.1.3. 1935 - 1980 Arası Nüfus Gelişimi	28
3.1.4. 1980 Sonrası Nüfus Gelişim	32
3.2. Gümüşkavak Mahallesi'nde Göçler	35
3.3. Gümüşkavak Mahallesi'nde Nüfus Dağılışı ve yoğunluğu	37
3.4. Gümüşkavak Mahallesi'nde Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Durumu	43
3.5. Gümüşkavak Mahallesi'nde Nüfusun Eğitim Durumu	53
4. GÜMÜŞKAVAK MAHALLESİ'NİN YERLEŞME COĞRAFYASI.....	55
4.1. Yerleşme ve Yerleşim Faktörleri	56
4.1.1. Fiziki Faktörler	56
4.1.2. Beşeri Faktörler	58
4.1.3. Ekonomi Faktörler	59
4.1.4. Ulaşım Faktörleri	59
4.1.5. Kültürel Faktörler	60
4.2. Gümüşkavak'ın Genel Arazi Kullanımı	60
4.2.1. Konut Alanları	61
4.2.1.1. Konut Tipleri ve Yapı Malzemeleri	63
4.2.1.2. Eski Tip Konutlar	70
4.2.1.3. Yeni Tip Konutlar	71
4.2.2. İdari Alanlar	75
4.2.3. İş ve Ticaret Alanları	77
4.2.4. Tarım Alanları	82
5. GÜMÜŞKAVAK MAHALLESİ'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI.....	84

5.1.	Tarımsal Faaliyetler	84
5.1.1.	Tahıllar	86
5.1.2.	Meyve ve Sebzeler	87
5.1.3.	Şeker Pancarı	88
5.1.4.	Bağcılık	89
5.1.5.	Diğerleri	89
5.2.	Hayvancılık	90
5.3.	Diğer Ekonomik Faaliyetler	91
SONUÇ VE ÖNERİLER.....		92
BİBLİYOGRAFYA.....		98
ÖZGEÇMİŞ.....		99

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Elazığ'da Yıllara Göre Mahallelerin Oluşumu:	19	
Tablo 2: Harput Sancağı'na Bağlı Müslim ve Gayri Müslim Köyler ve Gümüşkavak'ın Nüfusu.		24
Tablo 3: Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında Gümüşkavak'ın Nüfus Yapısı	26	
Tablo 4: Gümüşkavak'ta Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Gelişimi (1935-2005)		27
Tablo 5:Gümüşkavak'ın Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Oranı ve Artış Hızı		30
Tablo 6: Gümüşkavak Mahallesi Eğitim Durumu	53	
Tablo 7: Gümüşkavak Mahallesi'nin Genel Arazi Kullanımı.....		60
Tablo 8: Gümüşkavak Mahallesi Konutlarının Kat Dağılım Grafiği	68	
Tablo 9: Gümüşkavak Mahallesi Yapı Durumu	69	
Tablo 10 : Gümüşkavak Mahallesi'ndeki Konutların Eski - Yenilik Durumu	73	
Tablo 11: Gümüşkavak Mahallesi Konutlarında Kullanılan Yakacaklar	73	
Tablo 12: Gümüşkavak Mahallesi Cadde Ve Sokaklar Bazında Yapıların Eski, Yeni Durumu Ve Kat Sayıları		74
Tablo 13: Yıllara Göre Ağız Diş Sağlığı Çalışmaları	77	
Tablo 14: Yerleşmede Tarım Ürünleri Üretimi (1518-1566)	82	
Tablo 15: Hırhık, Iğlık ve Kesrik Köylerinin 1556 Yılı Bağcılık Üretimi:	83	
Tablo 16: Gümüşkavak Mahallesi'nde Ekilen Ürün Dağılımı:	87	
Tablo 17: Gümüşkavak Mahallesi'nde Şeker Pancarı Ekimi ve Alınan Ürün Miktarı:		88

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1:Gümüşkavak Mahallesi'nin Yeri ve Sınırları	4
Harita 2:Gümüşkavak Mahallesi Topografya Haritası	5
Harita 3. Gümüşkavak Mahallesi tarihi Gelişim Haritası	11
Harita 4:Gümüşkavak Mahallesi Nüfus Dağılım Haritası (1935)	39
Harita 5:Gümüşkavak Mahallesi Nüfus Dağılım Haritası (1965)	40
Harita 6:Gümüşkavak Mahallesi Nüfus Dağılım Haritası (1980)	41
Harita 7:Gümüşkavak Mahallesi Nüfus Dağılım Haritası (2005)	42

Harita 8:Gümüşkavak Mahallesi Arazi Kullanım Haritası	62
Harita 9:Gümüşkavak Mahallesi Merkez Yapı Malzemesi Haritası	72
Harita 10:Gümüşkavak Mahallesi Merkezi İş Sahası Haritası	79

GRAFİKLER VE PLANLAR LİSTESİ

Grafik 1: Gümüşkavak'ta Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Gelişimi (1935-2005)	28
Grafik 2: Gümüşkavak'ın Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Oranı ve Artış Hızı	31
Grafik 3: Gümüşkavak Mahallesine olan Göçler.....	35
Grafik 4: 1997 Gümüşkavak Mahallesinin Nüfus Pramidi.....	44
Grafik 5: 1998 Gümüşkavak Mahallesinin Nüfus Pramidi.....	45
Grafik 6: 1999 Gümüşkavak Mahallesinin Nüfus Pramidi.....	46
Grafik 7: 2000 Gümüşkavak Mahallesinin Nüfus Pramidi.....	47
Grafik 8: 2001 Gümüşkavak Mahallesinin Nüfus Pramidi.....	48
Grafik 9: 2002 Gümüşkavak Mahallesinin Nüfus Pramidi.....	49
Grafik 10: 2003 Gümüşkavak Mahallesinin Nüfus Pramidi.....	50
Grafik 11: 2004 Gümüşkavak Mahallesinin Nüfus Pramidi.....	51
Grafik 12: 2005 Gümüşkavak Mahallesinin Nüfus Pramidi.....	52
Grafik 13: Gümüşkavak Mahallesinin Genel Arazi Kullanımı.....	61
Grafik 14: Gümüşkavak Mahallesi Konutlarının Kat Dağılım Grafiği	68
Grafik 15: Gümüşkavak Mahallesi Yapı Durumu Grafiği	69
Grafik 16 : Gümüşkavak Mahallesi'ndeki Konutların Eski - Yenilik Durumu	73
Plan 1: Gümüşkavak Mahallesindeki İki Katlı Eski Bir Mesken Planı.....	64
Plan 2: Gümüşkavak Mahallesindeki İki Katlı Eski Bir Mesken Planı.....	65
Plan 3: Gümüşkavak Mahallesindeki İki Katlı Yeni Bir Mesken Planı.....	66

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1: Araştırma alanının doğusunda bulunan Samansatan Tepesi'nden Gümüşkavak mahallesinin genel görünümü	6	
Foto 2: Yerleşim Alanının En Eski Evlerinden Bekir Bey Konağı	12	
Foto 3: Sivrice Caddesi Üzerinde Yer Alan en Eski Blok Ev Tipi	14	
Foto 4: Karataş Tepesi Eteklerinden Yeşiltepe Küme Evleri	17	
Foto 5: Gümüşkavak Mahallesi'nin Eski Yerleşim Merkezi	18	
Foto 6:Araştırma Alanının Sonradan Açılan CaddelerindenGümüşkavak Caddesi		20
Foto 7: Gümüşkavak İlköğretim Okulu'ndan Bir Görünüm	54	
Foto 8: Yeşiltepe İlköğretim Okulu'ndan Bir Görünüm	54	
Foto9: Araştırma Alanını Sınırlayan İki Önemli Tepeden Biri olan Karataş Tepesi'nden Kızlartaşı Tepesi'nin Bir Görünümü	57	
Foto 10: Gümüşkavak'ın Eski sokaklarından Bir Görünüm	58	
Foto: 11. Gümüşkavak Mahallesi'nde Sivrice Caddesinin Devamında Bir Yeni Yapı		68
Foto 12:Gümüşkavak Mahallesi'nde Ataerkil Bir Aile Meskeni	70	
Foto 13: Meteoroloji Bölge Müdürlüğü	75	
Foto 14: Gümüşkavak Mahallesi'nde Bölge Trafik müdürlüğü	76	
Foto 15: Ağız ve Diş sağlığı Merkezi Eski Binası	77	
Foto 16: Kekliktepe Kavşağındaki Aytaçlar Petrol İstasyonu	78	
Foto 17: Mahalle'nin Diğer İstasyonu Sunpet Petrol	78	
Foto 18: Harput Yem Sanayi'nden Bir Görünüm	80	
Foto 19: Mahalle'deki Hasbek Tarım ve Zahirecilik	81	
Foto 20: Mahalle'deki En Büyük sanayi Kuruluşu: Gülbaylar	82	
Foto 21: Gümüşkavak Mahallesi'nden Geçen Şorşor Deresi	85	
Foto 22: Uluova Sulama Kanalı ve Şeker Pancarı Ekim sahası	88	
Foto 23: Araştırma Alanında Yer Alan Bağcılık	89	
Foto 24: Hayvancılık Faaliyetlerinden Bir Ahır Görüntüsü	90	

ÖNSÖZ

Dünyadaki gelişme, endüstrileşme ve şehirleşme hareketleri şehirlerde bir takım değişikliklere yol açmış ve bunlar kendisini en çok şehir içindeki farklı sahaları teşekkülünde hissettirmiştir. Özellikle son yıllarda bu hareketler şehir içindeki bazı kısımların (mahallelerin) fonksiyon değiştirmelerine sebep olmuştur (Tolun, 1976: 38) .

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın amaçlandığı günümüz Türkiye'sinde bir çok alanda yapılan bilimsel çalışmalar bu amaca hizmet etmektedir. Ülkemiz, özellikle planlı kalkınma programlarının yapıldığı tarihlerden bu yana her alanda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Ekonomik ve sosyal kalkınmada bugün ulaşılan seviye hiç şüphesiz yeterli görülmez. Bu nedenle kalkınma politikalarının uygulanmasında önemli bir yer tutan ekonomik ve sosyal içerikli yeni planlara, bu planların dayanacağı yerinde yapılmış bilimsel araştırmalara büyük ihtiyaç vardır. Yapılacak bu araştırmalar içerisinde coğrafi özellik taşıyan çalışmaların ise ayrı ve önemli bir yeri bulunmaktadır.

Türkiye tarım, ticaret, turizm, hayvancılık ve sanayi faaliyetlerine imkân verebilecek büyük bir potansiyele sahiptir. Fiziki ve beşeri verilerden oluşan bu potansiyeli açığa çıkarmak bilim adamları içerisinde beklide en çok coğrafyacıya düşmektedir. Çünkü coğrafyacı coğrafi çevrenin imkânlarını bütünleyici bir anlayışla ele almakta, sosyal ve ekonomik gelişmenin fiziki sahada ve insan unsurunda yatan dinamik faktörlerini rahatlıkla görebilmektedir. Böylelikle coğrafyacı yapacağı çalışma ile ülke kalkınmasına büyük bir katkı sağlayacaktır. "Elazığ'ın Gümüşkavak Mahallesi'nin Tarihi Gelişimi ve Günümüzdeki Fonksiyonları" adını alan bu çalışmamız yukarıda belirtilen görüş ve anlayış doğrultusunda yapılmıştır.

Yerleşim alanı çok eskilere dayanan ve eskiden beri bir köy olarak yerleşilen Gümüşkavak Köyü bugün Elazığ'ın bir mahallesi konumuna gelmiştir. Fakat tam anlamı ile köy görüntüsünden kurtulup şehirleşmemiştir.

Bu çalışmamızı yerleşme coğrafyası çerçevesinde bir şehir coğrafyası olarak ele aldık ve bu fonksiyonları coğrafi metotlara uygun bir şekilde açıklamaya çalıştık.

Bu çalışmanın konu itibarıyla ortaya çıkarılmasında ve gelişmesinde önemli katkıları ve yoğun emeği geçen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ayşe ÇAĞLIYAN'a saygı ve şükranlarımı sunarım. Çalışmanın tamamlanmasında ilgi ve katkılarını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. İ. Oğuz AKDEMİR'e de ayrıca teşekkürlerimi sunmayı bir borç kabul ediyorum. Bugüne kadarki çalışmalarım da bana yardımcı olan Şehir Planlamacısı Fatih ÖZDEMİR'e , Gümüşkavak Mahallesi Muhtarı Mehmet ŞEKER'e, ve yardımlarını benden esirgemeyen hocalarım ve arkadaşlarıma candan teşekkürlerimi de sunarım.

Selahattin CANPOLAT

Elazığ-2006

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Elazığ, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü içinde yer almaktadır. Doğu'da Bingöl, Batı'da Malatya, Kuzey'de Tunceli ve Erzincan, Güney'de Diyarbakır illeri ile komşudur. 400, 21? ve 380 30' Doğu boylamları , 380 17' ve 390 11' Kuzey enlemleri arasında yer alan Elazığ su yüzeyi dahil 9.151 km² lik bir yüzölçüme sahip olan bu alan Türkiye yüzölçümünün % 1.2. si kadardır. Elazığ İli, merkez ilçe dahil olmak üzere 11 ilçe , 14 bucak, 547 köy ve 700 mezradan oluşmaktadır. İli topraklarının % 57'sini dağlık alanlar, % 15'ini ovalar, % 1'ini yaylalar, %27'sini platolar teşkil etmektedir. (Elazığ Projesi İl Yıllığı,1998: 55) .

Elazığ şehri, toplam 36 mahalleden oluşmaktadır (Bu mahalleler oluşum tarihleri itibarı ile tablo- 1 de gösterilmiştir.)

Araştırma alanımız olan Gümüşkavak'ın doğusu Elazığ-Diyarbakır yolu ile sınırlı olup, yolun doğu kısmında Akçakiraz Beldesi yer almaktadır. Kuzeyinde Kızılay (Kesrik), kuzeybatısı ve batısında Aksaray (İğiki), yine batısında Yalnız (Yalavuz) güneyinde ise Altınçevre yer almaktadır (Harita 1.).

Elazığ'ın mahallelerinden biri olan Gümüşkavak Mahallesi, il merkezinin güneydoğusunda yer almaktadır. Şehir merkezine yaklaşık 5 kilometre uzakta bulunan inceleme alanımız, Elazığ'ın Yeşil Kuşak alanlarından birisidir. Önemli tarım alanlarına sahip olan yerleşmenin ortasından Aksaray ve Kızılay Mahallelerinde olduğu gibi Şorşor Deresi geçmektedir.

Gümüşkavak mahallesi, Elazığ Ovasını güneydoğusundaki Uluova'dan ayıran eşik alanı üzerinde kurulmuştur. Özellikle Eosen flişi serisinin hakim olduğu eşik bölümünde tabakalar, bu eşiğin topoğrafik gidişine uygun olarak kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanmakta ve kuzeybatıya 350 yi bulan açılı ile dalmaktadır. Burada pillow lav karakterinde ofiyolitik serinin aflörmanları mevcuttur. Eşik batısında Elazığ Ovasının güney sınırını teşkil eden kesimde ofiyolitik seri üzerine Neojen kalkerleri gelmiştir (Akkan, 1972: 179). Neojen kalkerleri, Gümüşkavak mahallesinin alüvyon örtüsünün altında da devam etmektedir. Bu durum, kuyu vurmak için yapılan sondajlarda açıkça gözlemlenebilmektedir.

Gümüşkavak'ın üzerinde yerleştiği boğaz, Uluova ile Elazığ Ovasını ayırmış ve Akkan'a göre(1972: 180); boğaz eşik sahayı parçalamış ve ovanında oluşum şartlarını hazırlayan morfolojik birim olmuştur. "Hırhırık Boğazı" adı verilen dar ve derince boğazın yerleştiği alan günümüzde Elazığ'ı doğu ve güneydeki bölgelere bağlayan kara ve demir yollarının tabii geçiş sahasıdır (Akkan, 1972: 181).

Akkan'a göre (1972: 181); Hırhırık Boğazı, Uluova'ya dönük ve daha çukurda bulunan akarsuların vadilerini geriye oymaları sonucunda açılmıştır. Böylece, Elazığ Ovasının Drenaj sistemi Uluova'ya bağlanmış ve akarsu ağı teşekkül etmiştir. Gümüşkavak'ın ilk yerleşim yeri de boğazın Uluova'ya açılan ve aşınımına dirençli Samansatan Tepesinin vadiye dönük yamacında kurulmuştur.

Eski ismi Hırhık, halk arasında "Hırhırık" olan bu yerleşim merkezi şehrin doğu girişinde yer almasından dolayı özellikle doğu kesimden göç ile gelen nüfus öncelikle bu alanlara yerleşmişlerdir. Elazığ'ın özellikle Palu ve Kovancılar ilçelerinden ve son zamanlarda ise terör nedeni ile yakın illerden olan Bingöl ve Diyarbakır kırsallarından gelen insanlar yerleşim alanı olarak tercih ettikleri bir alan olmuştur.

Mahalle'nin ortasından geçen Şorşor Deresi'nin çevresi çok yakın bir geçmişte Elazığ ve mahalle halkının piknik alanları olarak görülmekte idi. Şorşor Deresi'nin suladığı bağ ve bahçe alanları Elazığ'ın önemli sebze tüketimini karşılamakta idi. Fakat günümüzde Şorşor Deresi mahalle'ye kötü koku yayan ve mahalle'nin atıklarının atıldığı bir alan haline gelmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Ülkemizde sürekli olarak gelişen ve sosyal-ekonomik şartlar çerçevesinde yeni ekonomik ve kültürel merkezlerin oluşturulması için Beşeri ve Bölgesel Coğrafya çerçevesinde yerleşim birimlerinin incelenmesi, fonksiyonlarının ve etki alanlarının ortaya çıkarılması oldukça önemlidir.

"Elazığ'ın Gümüşkavak Mahallesi'nin Tarihi Gelişimi ve Günümüzdeki Fonksiyonları" adlı bu çalışma Türkiye Coğrafyası araştırmalarına önemli katkı sağlayacaktır. Bu araştırmanın bugüne kadar ayrıntılı çalışması yapılmayan Gümüşkavak Mahallesi'nin köy statüsünden bir mahalle konumuna gelinceye kadar geçirmiş olduğu değişiklikler, yerleşmenin gelişmesinde etkili olan sosyo-kültürel faktörler, yerleşme içinde kurulan ve var olan resmi kurum ve sanayi kuruluşlarının yerleşmeye etkisi ortaya koyulmuştur. Ayrıca mahalle'nin köy statüsünden mahalle durumuna gelinceye kadar geçirmiş olduğu evreleri incelemek, mahalle'nin günümüzdeki fonksiyonlarını belirleyerek çeşitli sorunlarını tespit edip bunların çözümü için çözüm önerileri getirmek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmamıza başlarken ilk önce geniş bir literatür taraması yapıldı, inceleme alanı hakkında veri toplanmasından sonra arazi çalışması ve anket uygulamaları ile konulara açıklık getirilmeye çalışıldı. Arazi araştırmaları sırasında 1/5.000, 1/25.000, 1/50.000, 1/100.000, 1/250.000 ölçekli haritalarla şehir imar planlamacılarıyla işbirliği yapılarak haritalarımızın çizimi yapıldı. DSİ, İller Bankası Tapu Kadastro ve Tarım İl Müdürlüklerinin çalışma verilerinden yararlandık.

Beşeri ve Ekonomik Coğrafya konularında; Türkiye İstatistik Kurumu'nun nüfus istatistikleri, sağlık ocağı verileri ve arazi raporlarından yararlandık.Araştırma alanımızdaki insanlarla doğal çevre arasındaki ilişkiyi, insanların yaşayış tarzları, ekonomik faaliyetlerini ortaya koymaya çalıştık.

Harita 1:Gümüşkavak Mahallesi'nin Yeri ve Sınırları

Harita 2:Gümüşkavak Mahallesi Topografya Haritası

Foto 1: Araştırma alanının doğusunda bulunan Samansatan Tepesi'nden Gümüşkavak mahallesinin genel görünümü

İKİNCİ BÖLÜM

2.GÜMÜŞKAVAK MAHALLESİ'NİN TARİHİ GELİŞİMİ

2.1.Araştırma Alanının Tarihçesi

Elazığ'dan söz ederken Harput'tan söz etmemek mümkün değildir. Çünkü tarihsel süreç içinde Elazığ düz bir ova halinde iken ve buralarda sadece birkaç değişik noktada mezra köyleri bulunmaktaydı. Ancak Harput'un birer köyü olması nedeniyle bu köyler tamamı ile Harput kayıtlarında yer almışlardır. Düzenli olmasa da sıhhatli bilgiler vermesi bakımından Harput kayıtları günümüz araştırmacıları için dayanılır kaynak durumunda olmaktadır.

Elazığ ve çevresinin çok zengin bir yerleşim tarihine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Pek çok çalışma Elazığ ve Doğu Anadolu'nun tarihi hakkında aydınlatıcı bilgiler vermiştir (Ünal, 1989: 12) .

Anadolu'nun çeşitli illerinin zaman zaman bağlandığı ve zaman zaman da değişik illerin kazaları durumuna düşmesi düşünülürse Harput'un çoğunlukla bir merkez konumunda olması, Anadolu'nun şehirleri arasında özgün bir yere sahip olmasını sağlamıştır.

"Anadolu, uygun coğrafi konumu, tabii çevre özellikleri, zengin doğal kaynakları ile insanlık tarihinin ilk evrelerinden günümüze kadar birçok yerleşmeleri bünyesinde barındırmıştır. Tarih öncesi çağlardan günümüze kadar daimi bir çekim alanı oluşmuştur ve birçok iskâna ev sahipliği yapmıştır" (Sevim, 1989: 8) . Batı'dan Doğu'ya uzanan yolların kilit noktasında olması nedeniyle Elazığ (Harput) çok değişik ulusların göz diktiği, ele geçirmek istediği bir coğrafya olarak tarih boyunca dikkatleri üzerine toplamasına sebep olmuştur. Persler, Yunanlılar, Romalılar, Bizanslılar, Türkler, Moğollar ve Araplar bu bölge üzerinde savaşlar veren ve hakim olan başlıca uluslardır.

"VII. Yüzyılda Hz. Ömer zamanında Irak ve Suriye'yi ele geçiren Arap orduları Harput ve çevresini zapt etmişlerdir. Erzurum-Malatya ve Tarsus'a kadar uzanan hattın uzun süre Araplarla Bizans arasında "Sugul" tabir edilen "Uç bölgesi" teşkil ettiği dikkate alınırsa, Harput ve çevresinin X. Yüzyılın ortalarına, yani Hamdanoğulları'nın sükûtuna kadar Müslümanların elinde kaldığı bilinir" (Ünal, 1989: 14) .

Harput ve çevresinin Türkler tarafından fethi, Malazgirt Savaşı'ndan (1071) sonra Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Harput ve çevresinde de hakimiyet kurarak buraların fethedilmesi ile gerçekleşmiştir. Çubukoğulları devrinde Türkmenler kitleler halinde Harput ve çevresine yerleşmeye başlamışlardır. Bu Türkmen gruplardan birisinin reisi olan Emir Çubuk, Harput'u Filaret'in elinden almış ve hâkimiyetini Palu, Çemişgezek ve Arapkir taraflarına kadar genişleterek kendi adı ile anılan bir beylik kurmuştur.

Çubuk Bey ve Türkmenlerin Harput ve çevresinin Türkleşmesinde son derece mühim rol oynadıkları aşikârdır. Çubukoğulları'nın hâkimiyetinden sonra bölgeye Artuklular sahip olmuşlardır. Harput ve çevresinde Artuklu hakimiyeti 1113 - 1234 yılları arasında sürmüştür.

1234-1339 yılları arasında Harput ve çevresi Selçuklular ve Moğolların hakimiyetleri altında kalmıştır.

Artuklu hâkimiyeti sona erdikten sonra Harput'un Sinop, Amasya, Kayseri, Malatya ve Erzurum gibi geniş vilayetlerin çevrelediği "Danişmendiyeye Vilayeti" içerisinde yer aldığı görülmektedir.

1243 yılındaki Köseadağ Savaşı'ndan sonra Selçuklu Sultanlığı, Moğol tahakkümü altına düşünce Harput ve çevresi de Moğol nüfuzu altına girmiştir. Moğollar, 1231 yılında Doğu Anadolu'nun birçok şehir ve kasabaları gibi Harput ve çevresini de yağmalamışlardır.

Selçuklu Devleti'nin çökmesi üzerine Harput XIV. Yüzyılın ortalarına kadar doğrudan doğruya İlhanlı Devleti'nin hakimiyetinde kalmış; Moğol genel valileri ülkeyi yönetmişlerdir.

İlhanlı merkezi otoritesi XIV. Yüzyılın ilk yarısında zayıflamaya yüz tutunca Doğu ve Güneydoğu Anadolu' da Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerinin temayüz etmeye başladığı görülür. Bu dönemde Harput ve çevresi Dulkadiroğulları, Timur, Akkoyunlu ve Karakoyunlu ve Kadı Burhaneddin devletleri arasında mücadele sahası olmuş ve sık sık el değiştirmiştir (Ünal, 1989: 20 - 21) .

Osmanlıların Doğu Anadolu ile ilgilenmeleri, XVI. Yüzyılın sonlarına kadar uzanır. Yıldırım Beyazıt zamanında Anadoludaki bütün beyliklerin teker teker ortadan kaldırılmasını müteakip Osmanlı hakimiyetinin Fırat' a dayandığı bilinmektedir. Fakat Ankara bozgunu yüzünden bu ilerleyiş kesintiye uğramıştır.

Yavuz Sultan Selim, kardeşleri ile arasındaki mücadeleleri kazandıktan sonra 1514 yılında İran üzerine çıktığı seferde Şah İsmail' in kuvvetlerini Çaldıran' da büyük bir mağlubiyete uğratmasıyla Doğu ve Güney Doğu Anadolu üzerinde Osmanlı hâkimiyetini yeniden sağlamıştır.

Harput' un Osmanlılar tarafından fethi 26 Mart 1516' da gerçekleşmiştir (Ünal, 1989: 26) .

Harput ve çevresi önce Diyarbakır eyaletine, 1775'te "Ma'adin-i Hümayûn Emaneti" diye adlandırılan idari birime

bağlanmış, 1839' da Diyarbakır Müşirliği içine alınmıştır. 1845'te Harput bu şehrin adını taşıyan eyaletin merkezi olmuştur. 1867' de Harput Eyaleti'nin adı " Ma' müratü' l- Aziz " olarak değiştirilmiştir. Halk arasında bu isim kısaltılarak " El - Aziz " şeklinde söylenmeye başlanılmıştır (Ünal, 1989: 26).

Şehir bugünkü yerine 1834 yılında taşınmıştır. Şehrin Diyarbakır valisi Mehmet Reşit Paşa döneminden itibaren tedricen aşağıdaki ovaya taşınması, yani Mezraa'ya taşınması, beraberinde Harput'un yok olmasını da getiriyordu. Artık yapılan tüm resmi binalar ovaya inşa edilmeye başlandı (Aksın, 1995: 123) .

İnceleme alanımız olan Hırhırık (Gümüşkavak) Köyü'nün kuruluşu hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz. Fakat XV ve XVI. Yüzyıllardan itibaren bu yöre hakkındaki notların 1312 tarihli salnamelerde tutulduğunu görüyoruz. Bu da bizleri o dönemlerde bu yörenin bir yerleşim merkezi olduğu fikrine kadar götürmektedir. 1518 ve 1566 yıllarındaki tahrir defterlerinde "Hırhırık" (Gümüşkavak) Köyü'nde sadece gayr-ı Müslim nüfusun yaşadığı tutulan kayıtlardan anlaşılmaktadır (Ünal, 1989: 28) .

1567 tarihli mufassal defterlerde yazılı olan köylerin büyük bir kısmı, hayatlarını bugüne kadar sürdürmüşlerdir. Elazığ Ovası ve yakın çevresinde bulunan XVI. Yüzyıl köylerinden bir kısmı, Harput'un 19. Yüzyılda ekonomik nedenlerle güneyindeki ovaya inmesi sonucunda gelişen ve Doğu Anadolu'nun önemli bir şehri durumuna gelen Elazığ tarafından yutulmuşlardır. Bunlar, Hırhırık (Gümüşkavak) , İğiki (Aksaray), Kesrik (Kızılay), Mornik (Çatalçeşme), Hüseyinik (Ulukent) ve Zeferan (Zafran) köyleridir. Geçmiş dönemlerin ünlü kale şehri olan Harput da kısa bir zaman sonra Elazığ'ın mahallesi olmuştur (Elibüyük, 1990).

Yalnızca Hırhırık köyünde değil, aynı zamanda komşu köyler olan Kesrik ve İğiki köylerinde de sadece gayr-ı Müslim nüfusun varlığından söz edilebilir (1312 tarihli Ma" müratü" l- Aziz salnamesi).

Hırhırık (Gümüşkavak)' in has arazisi olarak Ali Bey'e tahsis edildiğini görüyoruz. Ali Bey'in köyde nüfuz kurması ile birlikte Samansatan Tepesi adı verilen köye hâkim bir noktada ikametgah kurmuştur. Osmanlı devlet idaresinde görülen "Beylik" temsilciliği Ali Bey'in oğlunun olmaması nedeni ile kızları ve damatları kanalı ile el değiştirmiş ve Ali Bey'in damatlarından olan Mahmut Bey dönemi burada has araziler üzerinde hâkimiyet olarak devam etmiştir. Bu beylik kurumunun ilerleyen dönemlerde zayıflaması ve Osmanlı toprak reformunun gerçekleşmesi nedeni ile de bu araziler tek elden çıkarak anonimleşmiş ve büyük çoğunluğu (miri arazilerin dışında) halka intikal etmiştir.

Hırhırık köyündeki bu idari değişimin halk arasında nüfuz olarak beylerden yana zayıflaması, aynı zamanda köyün etnolojik yapısında da bir takım değişiklikler sonrası ortaya çıkmıştı. Çoğunluk durumunda olan Müslüman- Türk kesiminin azınlık durumuna düşen gayr-ı müslimleri kendi içlerinde asimile etmesi ile gayr-ı müslim nüfus tamamı ile yok olmuştur. Bu sıralarda Mahmut Bey'in oğlu Bekir Bey bu köy ve civarlarında etkinliğini ele almıştır. Bekir Bey'in konağı aynı zamanda köyün ilk kuruluş merkezi olarak kabul edilebilir (Harita 3).

Harita 3. Gümüşkavak Mahallesi tarihi Gelişim Haritası

Hırhık (halk arasında Hırhırık), 1983'te Elazığ'a bir mahalle olarak bağlanmış ve bu mahallenin adı da "Gümüşkavak" olarak değiştirilmiştir. Bu mahalleye "Gümüşkavak" denmesinin nedeni ise halk

arasındaki söylentiye göre Çimento Fabrikası'nın çimento üretimi sırasında çıkan çimento tozlarının ağaç yapraklarına sinmesi sonucu ortaya çıkan gümüşümsü görüntüye dayanmasından dolayıdır.

Foto 2: Yerleşim Alanının En Eski Evlerinden Bekir Bey Konağı. Avluya açılan büyük kapı ve iki katlı ev ve eklentilerinden oluşmaktadır.

2.2. Gümüşkavak Mahallesi'nin Tarihi Gelişimi

Kentsel yerleşmelerin alansal büyümesi, öncelikle nüfus artışından kaynaklanan bir olgudur. Bir yandan kent içinden taşan fazla nüfus, öte yandan kente göç yoluyla katılan hazır nüfus, kent kenarına yeni mahallelerin eklenmesine neden olmaktadır.

Ayrıca kentsel işlevlere ait birimlerin de kent büyüdükçe merkezden çevreye doğru yayılmaları, kent yakınlarındaki kırsal yerleşmelerin kente bağlanmaları, alansal büyümedeki diğer etkenlerdir (Baykal, 1990: 311) .

Gümüşkavak Mahallesi'nin tarihi gelişimini etkileyen faktörler göz önüne alındığı zaman dört önemli safhanın ortaya çıktığı görülür. Bu önemli safhaları biz, 1923 öncesi, 1923-1970 yılları arası ve 1970-1985 Yılları arası ve 1985 sonrası Gümüşkavak olmak üzere dört ayrı dönem halinde ele aldık.

2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Gümüşkavak

Birinci dönem olarak adlandırdığımız 1923 öncesi dönemde, ilk kuruluş yeri özellikleri ve tarihi gelişimi değerlendirilmiştir.

Gümüşkavak (Hırhırık), hakkındaki tarihsel bilgilerimizin pek fazla bir derinliği yoktur. Bunun nedeni de buraların tarihleri hakkında kesin bilgiler içeren tarihsel dokümanların olmayışı ve bu dokümanların olmayışı nedeniyle bilgilerimizin sınırlı olmasıdır.

Halk arkasında "Hırhırık" olarak bilinen ve zamanımıza yakın tarihlerde "Gümüşkavak" olarak adlandırılan çalışma sahası, hakkında halk arasındaki yaygın bilgilere göre küçük bir köy olduğu yönündedir. Bu küçük köy hakkındaki bilgiler ise Harput'un köyleri hakkında verilmiş veya tutulmuş kayıtlara göre Müslim ve Gayr-ı Müslimlerin birlikte oturduğu mezrasal bir köy olması söz konusudur.

Osmanlı Devleti zamanında bu Köy de diğer köyler gibi Harput'un bir mezrası olarak "Hububat" ambarı olarak görülen yerleri arasındadır.

Harput' un önemini yitirmesi ile birlikte şehrin ovaya inmesi sonucu, Elazığ'da bulunan mezraların gözle görülen bir büyüme göstermeye başlaması, aynı zamanda o zamanki adı ile Hırhırık'in (Şimdiki adı ile Gümüşkavak'ın) da tarihsel köy kaderini değiştirmeye başlamıştır.

"Harput' un fonksiyonlarını yitirmesi ve şehrin ovaya kurulması aslında 19. yüzyılın sonlarına doğru iyice büyümüş olan Harput Şehri'ne çeşitli hizmetler götürülmesi, kışın ulaşım, yakacak, gıda maddeleri ve su temini gibi güçlükler giderek belirginlik kazanmıştı. Ovada bu ihtiyaçların karşılanması kolaylığı, ovanın yerleşim bölgesi olarak geniş bir araziye sahip olması, gerekse ulaşımın daha uygun bir konumda olan Ova' ya (Agavat Mezrası) iniş bir zorunluluk halini almıştır.

Nitekim 1833 yılında, doğu illerindeki aşiretlerin ıslahı için bölgeye eyalet valisi olarak tayin edilen Mehmet Reşit Paşa, Harput' un daha fazla gelişmesi için elverişsiz olduğunu görmüş, Ova ile Harput arasındaki dikliğin fazlalığı nedeniyle ovada karargah kurmuş ve diğer resmi dairelerin de ovaya imarını emretmiş, böylece Elazığ şehrinin ilk nüvesi oluşmuştur" (Sunguroğlu, 1988: 58) .

Aslında Mehmet Reşit Paşa'nın Harput'un gelişmesi ile değil de o zamanlar yeni inşa edilen demiryollarının Elazığ'dan geçerek Doğu'ya ve Güneydoğu'ya doğru yönelmesi sonucu ulaşımın Harput'tan kilometrelerce uzak kalması sonucunu doğurması nedeniyle aldığı bir karar ile Elazığ'a resmi dairelerin taşınması olayı gerçekleşmiştir. Bu da Elazığ Mezrası'nın gelişmesini ve Harput'un da fonksiyonlarını yitirmesi ile sonuçlarını ortaya koymuştur.

1950 yılı öncesi mahalle yerleşimine hane olarak bakıldığı zaman üç blok halinde hanelerin sınırlarla yerleşik hale getirilmiş olduğu görülmüştür.

Foto 3: Sivrice Caddesi Üzerinde Yer Alan en Eski Blok Ev Tipi

Bu bloklardan birincisi şimdiki Sivrice Caddesi ile Dar Sokak arasında kalan mevkide bulunuyordu. Bu blok arasında bulunan ve halen dini hizmet verebilen camii mahallenin bu bloktaki en eski yapılardan birisi olarak bilinir. Bu blokta yer alan hane sayısının yirmi beş civarında olduğu, bugünlerde ise bloklaşmanın kaybolması nedeniyle birçok hanenin ortaya çıktığı görülmüştür.

Gümüşkavak'ı oluşturan ikinci bloğa gelince bu orta blok olarak da adlandırılabilir. Haneler birinci blokta olduğu gibi iki katlı alt kısımları ahır ve eklentilerinden oluşur.

Üçüncü blok da Sivrice Caddesinin en güney kısmında bulunan blok olarak karşımıza çıkar. Yapısal özellikleri aynı olan bu blokların 1950'li yıllara kadar görüntülerini muhafaza etmesi, yerleşimin bir köy yapısı içinde kalması; bir köyün üretim potansiyeli ne ise burada da aynısının olması; 1950' den sonra buranın değişmesi ile ortadan kalkan görüntüler olmuştur.

Bu dönem içerisinde köyün su potansiyelinin fazla olması nedeniyle özellikle tarımsal faaliyetler bu dönemde çokça gelişmiştir. Bu sular üzerinde kurulan su değirmenlerinin gerek köy, gerekse de civar köylerin tarımsal ürünlerini işlemede ticari bir görev üstlendiği de görülmüştür.

Bu değirmenler arasında "Ağ Değirmen" 1960'lara kadar hizmet vermiştir. "Menzik Değirmen" adı verilen diğer bir değirmen ise değişik kimseler tarafından 1950' lere kadar çalıştırılmıştır. "Çöplük Değirmen" imece usulü çalıştırılmış ve köyün anonim değirmeni olarak kabul edilmiştir. "Çakmakçı Değirmen" ise isim ve cisim olarak var olmasına rağmen işlev olarak silik bir faaliyette bulunmuştur.

2.2.2. 1923-1970 Yılları Arası Gümüşkavak

İkinci dönem olarak da 1923 - 1970 yılları arasında geçen yıllar içinde Elazığ'a yakın olması nedeni ile çevreden gelen göçlerin bu mahallede yığılma nedenleri ve mahallenin büyümesi ve gelişmesi süreci ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

1935 yılında köyün 24 haneden oluştuğu söylenmektedir. Daha sonra Harput başta olmak üzere diğer alanlardan gelen göçlerle köy gelişme göstermiştir. Özellikle Harput' tan Gümüşkavak'a göç eden Hacı Hulusi Efendi'nin babasının efradı ve cemaati ile buraya gelmesi belirgin bir nüfus artışı göstermiştir. "Yahyagiller" lakabı ile anılan bu aile maddi güçleri sayesinde mahallede tarlalar satın almış ve geniş bir alanda ikamet etmişlerdir. Bugün dahi bu mevkiye onların lakabı ile hitap edilmektedir.

1950 yılından sonra inceleme alanımızda göçlerin yaşanması ile birlikte yerleşim alanı daha da genişlemeye başlamıştır. Yerleşim alanı genellikle çekirdek alanın güney ve doğu; özellikle karayoluna doğru büyümeye başlamıştır. Bu gelişim, çekirdek alana oranla daha düzenli ve planlı bir şekilde meydana gelmiştir.

Bu dönemde özellikle Gümüşkavak Caddesi, Dutlu Sokak, Barbaros Caddesi, Gül Sokak, Meydan Sokak, Günaydın Sokak ve Tepe Sokak ve caddeleri oluşmuştur.

Köyün eski yerleşim alanındaki evlerin tamamı kerpiç malzemeden oluşmasına rağmen yeni yapılan evlerde kerpiç malzeme yanında tuğla, briket, beton ve taş gibi değişik yapı malzemelerinin de kullanıldığı görülmektedir.

"Şehir içinde dağınık halde bulunan küçük sanayi işletmelerini toplamak gayesiyle Diyarbakır yolu üzerinde 1970'lerden sonra Küçük Sanayi Sitesi'nin kurulması ile birlikte başta Gümüşkavak (Hırhırık), Ulukent (Hüseynik), Çatalçeşme (Mornik), köylerinin nüfusça büyümesine neden olmuştur " (Karakaş, 1996: 155) . O zamanlara kadar köyde bir eğitim- öğretim kurumunun olmaması nedeniyle civar mahallelere, özellikle Kesrik (Kızılay)'e giden öğrencilerin çektiği sıkıntılar, köylüler tarafından yetkililere iletilerek Köy'de bir okulun açılmasını temin etmişlerdir. 1963 yılı'nda açılarak hizmete geçen okul, şu an eğitim - öğretim hizmeti veren okulun yerinde inşa edilmiştir. Daha sonra yıkılarak bugünkü okul 2002 yılında yapılmıştır.

1970 yılından sonra Elazığ il genelinde olduğu gibi Gümüşkavak (Hırhırık) 'ta da hızlı bir göç olayı yaşanmıştır. Genellikle Elazığ genelinde görülen bu "hızlı göç" olayının nedenleri arasında Keban Baraj Gölü'nün oluşmaya başlaması gösterilmektedir. Buna bağlı olarak da "hısım-akraba" ilişkilerinin kuvvetli bağlar göstermesi sonucu, göç edenler ile birlikte yeni göçlerin de başladığı görülür. Gümüşkavak'ın daha çok Elazığ'ın doğusunda kalan ilçeler ve köylerden göç aldığı görülür. Göç edenlerin bıraktıkları köyler arasında Palu- Karaçor (Çaybağı) birinci

sırada gelmektedir. Elazığ'a gelen bu göç dalgalarının özellikle inceleme alanımızın Yeşiltepe Küme Evleri'ni oluşturmuşlardır. Kısmen de Elazığ'ın kuzeyinde bulunan ve Tunceli'ye bağlı olan Pertek ve havalisinden gelen göçlerin de bir kısmının inceleme alanımızda olduğunu görmekteyiz.

Foto 4: Araştırma alanımızı sınırlayan iki önemli tepe olan Karataş Tepesinden, Kızlartaşı Tepesinin görünümü Türkiye genelinde olduğu gibi inceleme alanımızda da kentlere göç yoluyla kırsal kesimden gelip kent yaşamına katılanlar çoğunlukla merkezden uzak varoşlarda yerleşmeyi kendilerine daha uygun bulmuşlardır. Hatta köy yaşamlarını tam olarak terk edemeyen bu göç toplulukları yerleştikleri bu varoşlarda köy yaşamlarını çoğunlukla sürdürmeyi tercih etmişlerdir.

Kırsal kesimden gelen, kentlerin yeni sakinlerinin gecekondulardaki yaşam tarzını benimsemelerinin farklı nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerden en önemlileri, kırsal kesimde kazanmış oldukları alışkanlıklar ve ekonomik zorluklardır. Uzun yıllar boyunca kırsal kesimde geleneksel ekonomik faaliyetler (Yaşadıkları yörenin özelliklerine göre değişen tarım çeşidi ve hayvancılık) ve geleneksel sosyo-kültürel yaşam tarzı içinde adeta birlikte bir hamur içinde yoğrulmuş insanlar kente ilk göç esnasında bir değişim yaşamak zorunda kalmışlardır (Kocakuşak, 1996: 80) .

2.2.3.1970-1985 Yılları Arası Gümüşkavak

1975 Yılı'ndan sonra sanayinin gelişmesi, küçük sanayi sitelerinin şehrin yakın çevresinde (Özellikle Diyarbakır ve Bingöl yolları üzerinde) toplanmaları, onların da bu iş çevrelerinden istifade edebilmelerini sağlamıştır. Bu sanayisel kuruluşların yanında Ağır Organize Sanayinin de aynı bölgelerde faaliyete geçmesinin ardından bu sanayide çalışanların iş yerlerine yakın olması nedeniyle Gümüşkavak'ı ikametgah olarak tercih etmelerine neden olmuş ve bu durum da Gümüşkavak ile birlikte çevresinin de nüfus ve kültür olarak gelişmesine katkıda bulunmuştur. Örneğin: Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması Gümüşkavak Mahallesi nüfusu 1965'te 596 iken; 1980 Yılı'nda 1416 nüfusa erişmiştir. Ayrıca Ulukent, Çatalçeşme ve Kesrik gibi şehrin kenar kısmında yer alan mahallelerin de benzer gelişmelerini buna örnek gösterebiliriz.

Sonuçta sanayi ve diğer yatırımların etkisi ile şehrin doğu kesimindeki merkeze yakın köyler yavaş yavaş gelişerek, diğer bir deyişle şehrin bu alanlara doğru genişlemesi ile bu alanlar şehrin birer mahallesi durumuna gelmişlerdir. Dolayısıyla bu durum sonucunda inceleme alanımız olan Gümüşkavak (Hırhırık), 1982 yılında mahalle olarak Elazığ şehrinde yerini almıştır.

Elazığ'ın yerleşim alanlarında bulunup da sonradan mahalle olarak merkeze bağlanan yerleşim alanlarının yıllara göre tespiti aşağıdaki tabloda şu şekilde gösterilmiştir:

Foto 5: Gümüşkavak Mahallesi'nin Eski Yerleşim Merkezi Toplu bir yerleşim özelliği göstermektedir.

Tablo 1: Elazığ'da Yıllara Göre Mahallelerin Oluşumu:

1876	1950	1965	1970	1975
1980	1985	1998	2005	
M.Paşa	M.Paşa	M.Paşa	M.Paşa	M.Paşa
M.Paşa	M.Paşa	M.Paşa	M.Paşa	
İcadiye	İcadiye	İcadiye	İcadiye	İcadiye

İcadiye	İcadiye	İcadiye	İcadiye	
Çarşı	Çarşı	Çarşı	Çarşı	Çarşı
Çarşı	Çarşı	Çarşı	Çarşı	
Akpınar	Akpınar	Akpınar	Akpınar	Akpınar
Akpınar	Akpınar	Akpınar	Akpınar	
Sarayatik	Sarayatik	Sarayatik	Sarayatik	Sarayatik
Sarayatik	Sarayatik	Sarayatik	Sarayatik	
	Nailbey	Nailbey	Nailbey	Nailbey
Nailbey	Nailbey	Nailbey	Nailbey	
	Rızaiye	Rızaiye	Rızaiye	Rızaiye
Rızaiye	Rızaiye	Rızaiye	Rızaiye	
	R.Plaşa	R.Plaşa	R.Plaşa	R.Plaşa
R.Plaşa	R.Plaşa	R.Plaşa	R.Plaşa	
	İzzetpaşa	İzzetpaşa	İzzetpaşa	İzzetpaşa
İzzetpaşa	İzzetpaşa	İzzetpaşa	İzzetpaşa	
		Kesrik	Kesrik	Kesrik
Kesrik	Kesrik	Kesrik	Kesrik	
		Kültür	Kültür	Kültür
Kültür	Kültür	Kültür	Kültür	
		Yeni m.	Yeni m.	Yeni m.
Yeni m.	Yeni m.	Yeni m.	Yeni m.	
		Sanayi	Sanayi	Sanayi
Sanayi	Sanayi	Sanayi	Sanayi	
		Sürsürü	Sürsürü	Sürsürü
Sürsürü	Sürsürü	Sürsürü	Sürsürü	
		Aksaray	Aksaray	Aksaray
Aksaray	Aksaray	Aksaray	Aksaray	
		Olgunlar	Olgunlar	Olgunlar
Olgunlar	Olgunlar	Olgunlar	Olgunlar	
		F.Çakmak	F.Çakmak	F.Çakmak
F.Çakmak	F.Çakmak	F.Çakmak	F.Çakmak	
			Üniversite	Üniversite
Üniversite	Üniversite	Üniversite	Üniversite	
			Y.Bağları	Y.Bağları
Y.Bağları	Y.Bağları	Y.Bağları	Y.Bağları	
			1800 ev.	1800 ev.
1800 ev.	A. Paşa	A. Paşa	A. Paşa	
			Salıbaba	Salıbaba
Salıbaba	Salıbaba	Salıbaba	Salıbaba	
			Karşiyaka	Karşiyaka
Karşiyaka	Karşiyaka	Karşiyaka	Karşiyaka	
				Kırklar
Kırklar	Kırklar	Kırklar	Kırklar	
			Cumhur.	Cumhuriyet
Cumhuriyet	Cumhuriyet	Cumhuriyet	Cumhur.	
			Ulukent	Ulukent
	Ulukent	Ulukent	Ulukent	
			G.Kavak	G.Kavak
	G.Kavak	G.Kavak	G.Kavak	

Safran	Safran	Safran
Ç.Çeşme	Ç.Çeşme	Ç.Çeşme
Harput	Harput	Harput
Esentepe	Esentepe	Esentepe
Alayaprak	Alayaprak	Alayaprak
Sugözü	Sugözü	Sugözü
Güllübağ	Güllübağ	Güllübağ
	Doğukent	Doğukent
	Hicret	Hicret
		Hilalkent

Kaynak: 1. Karakaş, 1996, 150. 2. Elazığ Belediyesi, Numarataj Servisi.

2.2.4. 1985 Sonrası Gümüşkavak

Üçüncü dönem olarak da bu bölümde 1982'de Elazığ'ın bir mahallesi durumuna gelen Gümüşkavak'ın merkezi belediye hizmetlerini alması ile birlikte gösterdiği gelişim aşamaları ele alınarak değerlendirilmiştir. Araştırma sahamızın mahalle olması ile birlikte belediye hizmetleri mahalleye gelmeye başlamıştır. Daha önce plansız bir şekilde olan yerleşim merkezi bundan sonra bir plan çerçevesinde gelişme göstermiştir. Bu dönemde özellikle inceleme alanımızın merkezi konumunda olan ve mahallenin giriş caddesi olan Gümüşkavak Caddesi bir bulvar şeklinde oluşmaya başlamış ve gelişmiştir. Bu cadde ilk girişte inceleme alanımızı köy görüntüsünden kurtaran bir özellik arz eder. Bu cadde üzerinde araştırma sahamızın ticarethaneleri , yeni yapılan camisi ve kahvehaneleri bulunmaktadır. Bu da bu caddenin araştırma sahamızın merkezi konuma gelmesini sağlamıştır. Yani mahallenin çarşısı konumuna gelmiştir.

Foto 6: Araştırma alanımızın sonradan açılan caddelerinden Gümüşkavak Caddesi. Bu cadde mahallenin çarşısı konumundadır.

Bu dönemde Gümüşkavak Caddesi ile birlikte Gül Sokak, Barbaros Caddesi, Dutlu Sokak da oluşmaya başlamıştır.

İnceleme alanımızın bu caddeleri planlı ve düzenli cadde ve sokakları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu cadde ve sokakları Karanfil Sokak, Yazı Sokak, Bahçeli Sokak, Kesik Sokak ve son olarak Şerefli Sokak izlemektedir. Ayrıca Barbaros Caddesi'nin ve Sivrice Caddesi'nin devamları olan yerleşim alanları bu dönem içinde gelişmeye başlamıştır. Bu cadde ve sokakları daha sonra tarım arazilerinin bir kenarına bağ ve bahçeler içine yapılan yerleşim alanları takip etmiştir.

Araştırma sahamızın mahalle olması ili birlikte belediye hizmetleri de mahalleye gelmeye başlamıştır. Özellikle imar planınının 1990 yılından sonra uygulanmaya başlaması, yeni oluşan cadde ve sokakların planlı bir şekilde büyümesini beraberinde getirmiştir.

Ayrıca içme suyu ve kanalizasyon hizmetlerinin inceleme alanımıza girmesi, insanların yavaş yavaş şehir nüfusu gibi yaşam standartları artmıştır. Tabi şunu belirtmemiz gerekir ki mahallenin çekirdeğini oluşturan sokakların plansız bir şekilde yapılması ve bazılarının çok dar olmasından dolayı günümüzde dahi birçok hizmetin bu alanlara ulaşmadığını görmekteyiz.

Araştırma sahamızın bir eklentisi gibi yer alan Yeşiltepe Küme Evleri ve araziye serpilmiş durumda olan diğer

yerleşimlerin hala kanalizasyonları bulunmamaktadır.

Fakat Yeşiltepe ve birçok alanda içme suyu şebekesi tamamlanmış durumdadır.

Ayrıca bu dönemde cadde ve sokaklar yavaş yavaş asfaltlanmaya başlanmış ve son zamanda hizmetin ulaşabileceği alanların tamamına yakın bir kısmı asfalt olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma sahamızın mahalle olması ile birlikte belediye hizmetlerinden olan ulaştırma hizmetleri de mahalleye sunulmaya başlanılmış ve mahalleye üç farklı alandan otobüs seferleri düzenlenmiştir. Bu imkanlar sayesinde Mahalle halkı şehir merkezine daha kolay gitme imkanı bulmuştur. Ayrıca mahallede bulunan öğrenciler de daha uzak mahallelere öğrenim için gitme fırsatlarını yakalamışlardır.

Araştırma alanımızda; 1990 yıl'ından sonra Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 1992 Yılı'nda Bölge Trafik Müdürlüğü ve lojmanları kurulmuş yine 1992'de inceleme alanının en büyük sanayi tesisi olan Gülbaylar Un Fabrikası açılmış, 1995 Yılı'nda ise Harput Yem Sanayi,1996'da Hasbek Tarım ve Zairecilik şirketi ve yine aynı yıl Aslan Petrol hizmete girerek Elazığ - Diyarbakır çevre yolu kenarına kadar genişlemiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GÜMÜŞKAVAK'IN NÜFUS COĞRAFYASI

Tabiatta bulunan bir arazi parçasını yerleşme bölgesi yapan şüphesiz ki insanlar, insan topluluklarıdır. Bu insanlar, daimi bir potansiyel güç oluştururlar. Bu potansiyel güç doğayı işleyen, onu insanların ve dolayısıyla insanlığın hizmetine sunan insanlardır. Bu bakımdan da insanlar bir potansiyel güç olarak doğayı şekillendiren en önemli güçtür. Bunu araştırmacı Tunçdilek şöyle ifade etmektedir: "İnsan faktörü doğada gizli kalmış faktörü değerlendirebilen veya açığa çıkarabilen en önemli bir kuvvettir." (Tunçdilek, 1978,121).

Beşeri coğrafyanın en önemli hususlarından birisi olarak nitelendirilen kayıt altındaki nüfusun özelliklerinin bilinmesidir. Bu özellikleri anlamak için o nüfusun çeşitli yönleri ile ele alınarak incelenmesi gerekir. Bu incelemeler sonucu görülen demografik olayları çok iyi ve bilimsel olarak analiz etmek, sonuçta bu analizlerdeki ortak noktaları sentezleyerek toplumun geleceği hakkında tasarımlar yapmak yerleşim merkezleri için çok önemli bir husustur. Bütün bu nedenlerle belirli bir fiziki alan üzerinde bulunan insan kitlelerinin ve yığınlarının bilimsel kriterler içerisinde değerlendirilmesi sosyal-ekonomik yapılarının çözümlenmesi veya yeniden oluşturulması yerleşim alanları için geçerli çalışmaların önemli bir safhasını oluşturacaktır.

Yerleşim merkezlerinde nüfusun gözlemlenmesi sonucu sürekli bir hareket alanının olması görülecektir. Bu toplumsal hareketi sağlayan doğumlar, ölümler ve göçlerdir. Bu olguların önemli olaylar meydana getirmesi ise araştırmacılar tarafından şöyle yorumlanmaktadır: "Nüfus hareket halinde, her an durmadan değişen bir olaydır. Doğum, ölüm, göç gibi olaylar neticesinde dünyada yaşayan insanların sayısı her an değiştiği, azalıp çoğaldığı gibi, bu insanların yeryüzündeki dağılımları da durmadan değişmektedir" (Tanoğlu, 1969: 97).

İnsanların yaşama alanlarının çok çeşitli biçimlerde olması, dünya yaşamı üzerinde kaçınılmaz ve inkarı mümkün olmayan bir gerçektir. Bu nedenle insanların yerleşme alanları üzerinde bilimsel olarak söz sahibi olan Antropocoğrafya, nüfus dağılımının en önemli dalı olarak yerleşim bölgesindeki nüfusun dağılımını çeşitli boyutları ile ele alır. Bu konuda Karaboran şöyle demektedir: "Bir ülkede Antropocoğrafya, yani insanın yaşama alanı araştırılmak istenirse en önde gelen meselelerden birisi şüphesiz nüfus dağılımının incelenmesidir. Çünkü yerden yere, bölgeden bölgeye değişen nüfusun sıklığı insanın yaşama sahası olarak adı geçen ülkenin hem elverişliliği hem de ekonomik açıdan iyice faydalanılması bakımından daima önemli deliller verir (Karaboran, 1987: 95) .

Bir yerleşim bölgesinin insanların nüfus olarak incelenmesi, toplum alt yapı ve üst değer yapılarının ortaya konulması ile bir bütünlük gösterir. Bu bütünlüğün alt değer yapısı olan ekonomik niteliklerce incelenmesi toplumsal gelişmenin somut olarak gözlemlenebildiği belirgin bir alandır. Yoksa, nüfusun nicelik olarak dağılımı demek, yerleşim bölgesinin insanlarını yeterince irdelemek anlamına gelmez. Bugün bir insan kitesinin ortaya koyduğu değerler zinciri ekonomi, tarih, edebiyat, kültür vs.. ilim dallarının bünyesinde değerlendirilmedikçe bu kitlenin değerlendirilmiş olmasını kabullenmek bilimsel olarak doğru sayılamaz. Bu bakış açısı hakkında Karaboran şöyle demektedir: " Nüfusun coğrafya açısından incelenmesi onun sadece sayısal özelliklerini toplamak değildir. Nüfusun bu şekilde incelenmesi ekonomik r-niteliklerinin ortaya konulması, toplumsal gelişmenin iyi anlaşılabilmesi için son derece önemlidir. Bugün "İnterdisipliner" demografik, tarihsel, sosyal, demografik, tarihi, sosyal antropolojik, ekonomik,... bakış açılarını da gözden uzak tutmamak gerekir. Böylece coğrafyacı ve diğer konularda olduğu gibi bu konuda da toparlayıcı ve özümleyici ve sentezci bir tarzda olayları irdelemeye çalışmalıdır. (Karaboran, 1987: 95).

3.1. Nüfusun Tarihi Gelişimi

3.1.1. Cumhuriyet Öncesi'nde Gümüşkavak' ın Nüfusu

Cumhuriyet öncesi veya 1923 öncesinde Gümüşkavak (Hırhırık) 'ta bulunan nüfusun etnik çeşitlilikte bir yapısı olduğu bilinmektedir. Bu etnik yapı Müslim, Gayri Müslim gibi iki ana grupta toplanırdı. Bu gruplardan Gayri Müslim grup ise kendi içinde Rum, Ermeni ve Süryani toplumlar olarak bölümlenirdi. Bütün bunlara karşılık hepsi de Osmanlı sayılırdı.

Harput'un Bizans dönemindeki hakimiyeti yıllarından itibaren Rumların, Ermenilerin ve temelde bu topraklarda var olan Aramların (Süryanilerin) varlıkları hep söz konusu olmuştur. Önce Arapların ve sonra da Türklerin Harput'a hakim olmalarının ardından bu etnik topluluklara Araplar (çok az da olsa) ve büyük çoğunlukla Türkler de karışmış oldu.

Yıllar içinde durmadan değişen ve sürekli hareket halinde olan nüfus yapılanması, çeşitli nedenlerle Müslimlerin veya Türklerin lehine gelişmiştir. Osmanlı-Türk adaletinin kendileri için bir teminat olduğunu gören Gayri Müslimler isteyerek veya çoğunluk karşısında asimile olarak birlikte yaşamının olumlu şartlarına uyum gösterdiler. Osmanlı Döneminin son yıllarında çeşitli siyasi oyunlara alet olarak iç savaşlarda bir potansiyel olduklarını göstermek gibi olumsuz bir eylem girişimi, onların sonuçta bu toprakları tamamı ile terk etmelerine neden oldu.

"Gayri Müslimler, Bizans İmparatorluğu hâkimiyeti altında yaşayan Rum, Ermeni ve Süryani kalıntılarıdır. Anadolu'nun Türkler tarafından fethi sonrasında Bizans idaresi altında zulüm gören bu insanlar Türk hâkimiyetini hararetle arzu etmişler, gerek Selçuklu ve gerekse Osmanlı Devleti zamanında uzun yüzyıllar boyunca Türk idaresine sadık kalmışlar; ancak XIX yüzyılda Avrupa Devletleri ve Rusya'nın tahrikleri sonunda ayaklanma yoluna gitmişlerdir (Ünal,1989: 221) .

Tablo 2: Harput Sancağı'na Bağlı Müslim ve Gayri Müslim Nüfus ve Gümüşkavak'ın Nüfusu.

Yıllar	1518	1523	1566	
Nüfus	Hane	Fert	Hane	Fert
Hane	Fert			
Müslim Nüfus	1.182	1.274	2,783	6,062
6.059	15.918			
Gayri Müslim	1.115	1.824	2.550	2.373
5.173	8.911			
Gümüşkavak'ın				
Müslim Sayısı	6	24	13	47
19	88			
Gümüşkavak'ın				
Gayri Müslim Sayısı	18	34	9	27
7	21			

Kaynak: XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (Ünal - 1989)

Tutulan Mufassal Defter kayıtlarına göre 1518 tarihinde Harput Sancağı'nda gayrimüslim nüfusun yerleşim merkezlerindeki nüfuslarının Müslim nüfusa göre daha fazla olması göze çarpmaktadır. Ancak bu nüfussal rakamların devlet tarafından alınan vergiler esas alındığı için bu rakamların yanıltıcı olması kesindir.

O zamanlardaki kayıtlarda bu türden düşünceleri uzak tutarak yapılan değerlendirmelerin sıhhi sonuçlar vermeyeceğini bilerek bu kayıtlara göz attığımız zaman şu rakamlarla karşılaşırız: Harput Sancağı'nda bulunan 44 yerleşim merkezinden birisi olan Gümüşkavak'ta nüfusun 58 kişi olduğunu görürüz. Bu rakamların yıllara göre taksimatını yaptığımız tablo çizelgesinde de Müslimlerin düzenli bir artış göstermesi yanında gayrimüslimlerin ise gittikçe azaldığını görmekteyiz.

Tabloda görülen bu rakamların yorumlanması içinde göçlerin, vergilerin, arazi dağılımlarının, sosyal erimenin ve akrabalık teşkil etmesinin yanında dönmelerin de olduğu kabul edilmesi gereken bir gerçekliktir.

Osmanlı Devletinin yerleşik merkezlerle sürekli olarak göç alması, gayrimüslim nüfusun azalmasına ve Müslim nüfusun artması normal işleyen bir toplumsal çarktır. Çeşitli nedenlerle buraya gelenlerin ve merkezde bulunan yerleşim halkının tarımla ve hayvancılıkla uğraşması "rea ve sipahi" ilişkilerinin etkileri de nüfusu yönlendiren bir diğer etmendir.

Gümüşkavak ve çevresindeki köylerin de aynı çizgilerde değişim göstermesi nedeniyle bir köyü incelemek, diğer köyleri de incelemek anlamına gelecek derecede büyük bir yakınlık gösterir.

Çoğalan Müslim nüfus yanında azalan ve etkinliğini yitiren gayrimüslim nüfus arasında zaman zaman meydana gelen huzursuzluklar devletin asayiş düzeninde sorunlar yaratmaktaydı. Bu sorunların giderilmesi adalet önünde eşitlik kavramına yakınlığın zedelenmemesi dahi psikolojik olarak gayrimüslimleri adalete başvurmaktan caydıran bir etmen olamıyor, gayrimüslimler bu nedenle göç etmeyi veya Müslimlerle akrabalık

tesis etmeyi kabulleniyorlardı. Bu da sosyal ve dini olarak arzu etmedikleri bir durum olduğu için genellikle göç etmeyi daha uygun buluyorlardı. Bunların yanında sürekli bir savaş olgusunun ortaya çıkması, vergi oranlarının artmasına sebep olmakta ve bu da onların göç nedenlerinden birisi olarak ortaya çıkmasına vesile oluyordu. "Bu yıllarda halk vergi mükellefi olmamak için bulunduğu alanı terk etmiş olabilir" (Ünal,1989: 85) .

Osmanlı Devletinin son zamanlarında ise Hırhık (Gümüşkavak'ın)'in nüfus yapısı hakkında Ma'mûratü'l-Aziz Salnamesinden derlenen bilgiler ile şu tablo oluşturulabilmektedir:

Tablo 3: Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında Gümüşkavak'ın Nüfus Yapısı

Adı	Toplam		
Nüfus	Zükûr		
(Erkek)	İnas		
(Kadın)	Hane Sayısı	Müslim	Gayrı Müslim
Zükûr			
(Erkek)	İnas		
(Kadın)	Zükûr		
(Erkek)	İnas		
(Kadın)			
Hırhık			
	145	65	76
58	69	7	7
			38

Kaynak: 1312 Tarihli Ma'mûratü'l-Aziz Salnamesi

3.1.2. Cumhuriyet Döneminde Nüfus Gelişimi

Gümüşkavak'ın Cumhuriyetle başlayan süreç içerisinde nüfus yapısında aslında çok büyük bir farklılık veya önemli bir gelişme kendisini göstermemektedir. Genel anlamda daima hızlı veya yavaş gelişen bir nüfus yapısı seyri ilk etapta kendisini göstermektedir. 1980 ile 2000 arasında bir dönem dalgalanma yaşasa da bu nüfustaki artış yönündeki genel seyri değiştirmemektedir (Tablo 4, Grafik 1). Fakat nüfus artışındaki ivme başlangıçta yavaş kalmış fakat sonraki aşamalarda hızlanma meydana gelmiştir. Buna bağlı olarak doğumlar, ölümler ve göçlerin içinde yer aldığı temel demografik süreçlerdeki hareketlilik 1970'li yıllardan önce yavaş, sonraki yıllarda ise hareketli bir nüfus yapısının olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu durum aslında ülkenin genel nüfus yapısına bir paralellik göstermektedir. Ülkemizde 1950'lerden başlayıp 1980'lere kadar çok hızlı yaşanan kırsal kesimlerden şehirlere göç akını Elazığ şehrine oldukça yakın olan Gümüşkavak'ı başlangıçta çok etkilememiş fakat 1980'lere doğru yaşanan ufak çaplı ve şehrin periferisindeki alanlara yerleşim anlayışı Gümüşkavak'ta da nüfusta önceki dönemlere göre daha hızlı bir gelişme meydana getirmiştir.

Gümüşkavak'ın nüfus yapısında dönüm noktalarından birisi de, idari statüsünde meydana gelen değişimdir. 1983 yılında Gümüşkavak'ın köy olmaktan çıkıp Elazığ'a bağlı bir mahalle haline getirilmesi doğal olarak nüfus yapısında farklı bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilebilir. Çünkü Tablo 4'de de görüleceği üzere Gümüşkavak'ın nüfus yapısındaki yukarıya doğru olan eğilim sadece 1980'den sonraki dönemlerde farklılıklar göstermiştir. Önce nüfus grafiğinde bir azalma sonrasında ise yeniden artış eğilimi kendisini göstermiştir.

Tablo 4: Gümüşkavak'ta Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Gelişimi (1935-2005)

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
1935	136	117	253
1940	130	124	254
1945	141	140	281
1950			370
1955	202	173	375
1960	210	206	416
1965	295	301	596
1970	342	367	709
1975	494	500	994
1980	672	744	1416
1985	611	682	1293
1990	573	625	1198

2000	910	971	1881
2005	773	827	1600

Kaynak:DİE Nüfus Sayımları 1935-2000, Gümüşkavak Sağlık Ocağı 2005.

Bütün bu değerlendirmeler ışığında Gümüşkavak'ın nüfus yapısı ve tarihi seyri izah edilirken temelde iki farklı dönemin kendisini gösterdiği ifade edilebilir:

1-) 1935-1980 Arası Dönem: Bu dönemde Gümüşkavak nüfusu daima artış eğiliminde ve artış hızı son derece yavaştır. Yani nüfusun temel karakteristiği yavaş artan bir nüfus yapısının varlığını göstermektedir.

2-) 1980 Sonrası Dönem: Genel anlamda, nüfus miktarı yükselmiş olmakla birlikte, nüfus artış hızında çok büyük dalgalanmaların olduğu, Aynı zamanda da nüfusun niteliklerinin de farklılaştığı dönemdir. Bu dönem hala devam etmekte, buna paralel olarak nüfustaki hareketlilikte devam etmektedir. Hala nüfusta denge hali yakalanmamış ve optimum bir nüfus yapısının doğal gelişme ile büyüyen, dengeli yapı kendisini göstermemektedir.

3.1.3. 1935-1980 Arası Nüfus Gelişimi:

Bu dönemin en önemli karakteristiği nüfusun daima artış eğiliminde olması ve artış hızının her sayımda daha fazla artmış olmasıdır. Aslında nüfus 1935 yılında sadece 253'tür. Yani 16.Yüzyıldaki nüfusuna oldukça yakındır. Araştırma sahasında 16.yüzyılda yaklaşık 38 aile ve 18 kişi yaşadığı düşünülürse (Ünal 1992 s.80) Bu da yaklaşık 250 civarında bir nüfusa tekabül eder. Yine aynı kaynaktan nüfusun 43 yıl sonra 2 ye katlandığı bilgileri mevcuttur. Fakat günümüzde nüfus artışını sağlayan unsurlar Gümüşkavak lehine olsa bile aynı hızda artması daha uzun bir süreci gerektirmiştir.

1935'te 253 olan nüfus, 5 yıl sonra sadece 1 kişi artarak 254 olmuştur. 1945 nüfus sayımında ise Gümüşkavak'ın nüfusu 281 kişiye çıkmıştır. 1935'ten 1945'e kadar süren 10 yıllık dönemde nüfus ancak 28 kişi artmıştır ki bu da yıllık nüfus artış hızının ve artış oranının, bu süre zarfında ne kadar yavaş olduğunun en önemli göstergesidir. 1935-1940 arasındaki dönemde yıllık nüfus artış hızı %0,8 gibi oldukça düşük bir seviyededir. 1940-1945 arasında ise oran %20 ler civarına yükselerek artış hızının ivmesi hızlanır (Tablo 5, Grafik 2). Nüfus artış oranı bu dönemde ancak %10 civarında olmuştur. Bu dönem nüfus artışının olduğu dönemlerdeki en düşük nüfus artış oranının gerçekleştiği dönem olmuştur. 1935-1940 arasındaki dönemin rakamlarına yakın bir dönemde 1950-1955 arasındaki dönemde yaşanmıştır.

Grafik 1: Gümüşkavak'ta Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Gelişimi (1935-2005)

1945-1950 arasında Gümüşkavak'ın nüfusu yaklaşık 90 kişi artarak 370'e çıkmıştır. Nüfusun artış miktarı düşük olarak görünse de artış oranı yaklaşık %32 olmuştur ki, bu oldukça yüksek bir nüfus artış oranı demektir. Bu dönem aynı zamanda Gümüşkavak'a çevreden gelen göçmenlerin yerleşmeye başladığı ilk dönemdir. Tunceli ve Bingöl illerinden gelmiş, Elazığ yakınında kırsal bir alana yerleşmek isteyen, göçmenlerin tercih ettiği alanlardan bir tanesi de Gümüşkavak olmuştur. İlk göç kitlesel şekilde ve 5-6 ailenin yerleşmesi ile meydana gelmiştir. Göç yolu ile yaklaşık 40 kadar nüfus Gümüşkavak'a gelip yerleşmişlerdir. Bu göçten sonra Gümüşkavak'a olan göçler kesintiye uğramış, fakat ileride daha ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere daha yoğun bir göç dalgasına maruz kalacaktır. 1945-1950 arasındaki dönemde yıllık nüfus artış hızı %55 ile en yüksek artış hızının gerçekleştiği iki dönemden birisidir (Tablo 5, Grafik 2).

Göçün etkisinin azalması ile birlikte 1950-1955 arasındaki dönemde nüfus yeniden sadece doğal gelişme yolu ile artar hale gelmiştir. 1950'de 370 olan Gümüşkavak nüfusu, 1955 yılında sadece 5 kişi artarak ancak 375 olmuştur. Bu da nüfusun artmış olsa bile artış hızının nasıl düşmüş olduğunun en güzel örneklerinde birisidir. Grafik 2 de bu düşüş çok net bir şekilde anlaşılabilir. Nüfus artış hızı %55'lerden bir anda %2'lere gerilemiştir. Bu da göçün olmadığının önemli delili olmakla birlikte, doğal gelişme yoluyla dahi nüfusun artmadığını göstermektedir. Bu dönemde nüfusun bir bölümü Elazığ şehrine yerleşmeye başlamıştır. Ani nüfusun 5 yıl içinde sadece 5 kişi artmasının nedenlerinden bir tanesi de Gümüşkavak'lı yerlilerin Elazığ'a yerleşmeye başlamış olmalarında yatmaktadır.

1955 Nüfus sayımından sonra her sayım döneminde hızla artmaya başlamıştır. 1960 nüfus sayımında nüfusu 416 çıkmış ve bu dönemde nüfus artış hızı yaklaşık %21 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemden günümüze kadar nüfus yapısında belirleyici olan en önemli nitelik 1955-1960 arasında kendisini göstermiştir.

Gümüşkavak nüfusu 1955'ten itibaren oldukça dinamik bir yapıya kavuşmuş ve hem göç alan hem de göç veren bir karakter sergilemiştir. Bu karakter günümüzde de kendisini göstermektedir. Fakat her dönemde bu göç alıp göç vermede kendine özgü bazı nitelikleri bulunmaktadır. Şayet 1955-1960 arasındaki dönemde Elazığ şehrine olan göçler yaşanmasaydı nüfus artış miktarı daha yüksek rakamlara ulaşacağı ihtimaldir.

Tablo 5:Gümüşkavak'ın Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Oranı ve Artış Hızı

Dönemler	Nüfus Artış Oranı (%)	Y.Nüfus Artış Hızı (‰)
1935-1940	0,4	0,8
1940-1945	10,6	20,2
1945-1950	31,7	55,0
1950-1955	1,4	2,7
1955-1960	10,9	20,8
1960-1965	43,3	71,9
1965-1970	19,0	34,7
1970-1975	40,2	67,6
1975-1980	42,5	70,8
1980-1985	-8,7	-18,2
1985-1990	-7,3	-15,3
1990-2000	57,0	90,2
2000-2005	-14,9	-32,4

Kaynak:DİE Nüfus Sayımları 1935-2000, Gümüşkavak Sağlık Ocağı 2005.

1960-1965 arası dönem nüfusun en hızlı arttığı dönem olarak kendisini gösterir. Bu dönemde nüfus 416'dan 596'ya çıkmıştır. Yıllık nüfus artış hızı yaklaşık ‰ 72 olurken, artış oranı beş yılda %44 civarında olmuştur. Yukarıdaki paragrafta belirtildiği gibi, şayet Gümüşkavak yerlileri Elazığ'a göç etmemeye devam etmemiş olsalar nüfus artışı daha da yüksek olacaktır. Ama nüfus yapısındaki değişme devam etmektedir. Hatta bu değişim nüfusun yerleşim yerlerini, etkilemiş yeni iskân grupları kendisini göstermeye başlamıştır. Özellikle Bingöl, Tunceli ve Elazığ kırsalından gelip köye yerleşenler nüfusta fazlaca ağırlığa sahip olmaya başlamışlardır. Gümüşkavak'a yerleşen aileler, hem şehre yakın olmakta hem de alıştikları kırsal yaşama devam etmektedirler.

1970 yılında Gümüşkavak nüfusu 709 kişiye ulaşmış ve Gümüşkavak artık büyük bir köy haline dönüşmeye başlamıştır. Aynı dönemde nüfus artış hızı yaklaşık ‰35'ler civarında olmuştur. Bu bir önceki dönem kadar olmasa da, yine de nüfusun hızlı artış sürecini devam ettirdiği sonucuna ulaşılabilir. Bu hızlı nüfuslanma süreci yukarıda, mekanizması anlatılan nüfusun dinamik yapısı ile alakalıdır. Yani bir yandan yakın veya uzak kırsal alanlardan göç alan Gümüşkavak, Elazığ şehrine göç vermektedir. Fakat 1965-1980 arası dönemde aldığı göç verdiği göçün oldukça üzerinde yer almaktadır.

Grafik 2: Gümüşkavak'ın Sayım Dönemlerine Göre Nüfus Artış Oranı ve Artış Hızı

1970-1975 arasında ‰ 68 ve 1975-1980 arasında ‰71 civarında artış gösteren Gümüşkavak nüfusu tarihinin en hızlı nüfus artış oranını yakalamıştır. Öyle ki 1960 ta 416 olan nüfus 1980'de yaklaşık ‰300 artarak 1416'ya yükselmiştir. Araştırma sahasının nüfusu ilk kez 1980 yılı nüfus sayımında 1000 üzerine çıkmış ve 1500 sınırına yaklaşmıştır. Bu hızlı nüfus artışı sahanın doğal ve beşeri çevresinde birçok değişikliklerin olmasına neden olmuştur. Daha çok alan yerleşim yeri olarak kullanılmaya başlanmış, farklı konut mimari tarzları belirginleşmiş. Bitkisel üretim ve hayvancılık miktarı ve kullanılan alan bakımından artışlar meydana gelmiştir. 1970'li yıllardan sonra ilkokul açılmış, çeşitli kamu kuruluşları Gümüşkavak arazisinde faaliyet göstermiştir. Göçlerin etkisini en fazla göç eden erkek gruptan anlamak mümkündür. 1980 nüfus sayımına göre; Gümüşkavak'ta 672 kadın nüfusa karşılık 744 erkek nüfus ikamet etmektedir. Tabi bu durumun sonucunda hızlı büyüyen bir Elazığ şehri ve hemen yanında yer alan Gümüşkavak köyü şehrin etki sahası içinde kalmış ve 1983'te kentsel alan ilan edilerek Elazığ şehrinin bir mahallesi haline dönüşmüştür.

3.1.4. 1980 Sonrası Nüfus Gelişimi:

Başlıkta Nüfus sayım dönemi olduğu için 1980 tarihi kullanılmıştır. Fakat kabaca 1980'den sonraki dönemden günümüze kadar Gümüşkavak nüfusunda, 1980 öncesi nüfus yapısına benzemeyen nitelik ve nicelik olarak daha farklı bir nüfus yapısı göze çarpmaktadır. Bunlar:

1- Gümüşkavak nüfusu artık şehir nüfusu içerisinde yer almış ve sınıflamada şehir nüfusuna dahil edilir olmuştur. Fakat Gümüşkavak günümüzde dahi, Elazığ'a en yakın köy gibi durmaktadır. Kırsal ekonomik fonksiyonları hala hakim durumda buna karşılık şehirsal fonksiyonları ve tarım dışı sektörel

gelişim oldukça cılızdır.

2- Gümüşkavak'ın Elazığ şehrinin bir mahallesi olması ile birlikte nüfus sayım dönemlerinde inişli çıkışlı dinamik bir nüfus yapısı kendisini göstermektedir.

3- Gümüşkavak köyü ile Gümüşkavak mahallesinin sınırları örtüşmediğinden 1980 öncesi nüfus ile 1980 sonrasındaki nüfusun sayım alanının aynı olmaması nüfus yapısını analiz etmede sorunlar oluşturmaktadır.

4- Köy iken nüfusu sayım yıllarından nüfusu kolayca bulunabilen analiz edilebilen Gümüşkavak'ın mahalle statüsünde iken nüfus miktarı zor tespit edilmiş ve ham sayım verileri ile sağlık ocağı ETF kartlarından sonuca gidilmeye çalışılmıştır. Bu da kapsadığı alan ve sağlıklı karşılaştırma imkanını zorlaştırmıştır. Bu sorun yani mahalle nüfusunun DİE tarafından verilmemesi nüfus çalışmalarında problemlere ve sağlıklı analizlere neden olabilmektedir.

5- 1980 sonrası dönemde belirginleşmeye başlayan ve sayımlara yansımayan bir diğer husus ise nüfus yapısında görülen mevsimler arası nüfus miktarındaki farklılıklardır. Yaz nüfusu son zamanlarda oldukça artan Gümüşkavak nüfusu, sonbahar ve kış dönemlerinde azalmaktadır. Fakat sayımlar yaz aylarında yapılmadığından bu durum istatistiklere yansımamaktadır. Bu genel değerlendirmeler ışığında, Gümüşkavak'ın 1980 yılında 1416 olan nüfusu, 1985 sayımında 1293'e gerilediği görülmektedir. Aynı zamanda ilk olarak 1980-1985 arası dönemde nüfusta negatif büyüme meydana gelmiştir. Nüfus bu dönemde %0-18 civarında bir artış hızı ile %9 oranında artış göstermiş olmaktadır (Tablo 5, Grafik 2).

Aslında nüfustaki bu azalış doğal karşılanmalıdır. Önce şehrin yanındaki kırsal alana yerleşen kırsal kesim nüfusu, kademeli bir göç anlayışı sergileyerek, önce şehre yakın bir kırsal yerleşim birimine ve sonrasında ise şehre göç yolunu seçmiştir. Buna Gümüşkavak'ın yerlilerinin de şehre göçü eklenmelidir. Ama aynı dönemde Gümüşkavak hala kırsal kesimden göç almaya devam etmektedir. Özellikle 1980-1990 arasındaki dönemde Gümüşkavak doğumlu olmayanların oranı, Gümüşkavak doğumlulardan daha fazla hale gelmiştir. Bu durum 1990 sonrasında 2006'ya kadar devam eden yazlık evlerin oluşması ile artarak sürmüştür.

1980-1985 dönemindeki azalmanın bir nedeni de Gümüşkavak köyü ile Gümüşkavak mahallesinin sınırlarının örtüşmemesi olabilir. Çünkü Gümüşkavak'ın merkezi yeri şehrin imar sınırları içinde kalırken, Yeşiltepe küme evleri mevki, imar sınırının dışındadır. Sayımlarda Belediyelerin bina sayım cetvelleri rehber olduğundan, belediye sınırları içinde yer almayan bir sahada sayımın nasıl yapıldığı meçhuldür.

1985-1990 arasındaki süreçte nüfustaki azalış devam etmiş fakat azalışın hızı yavaşlamıştır. 1980-1985'te %0-18 olan nüfus artış hızı, 1985-1990 arası dönemde %0-15 civarında gerçekleşmiş ve mahallenin nüfusu 1200'ün altına inmiştir. Azalışta nedenin hala Gümüşkavak'ın mahalle olmasından kaynaklanan istatistikî yanılma paylarının da olabileceği göz ardı edilmemelidir.

1990-2000 arasındaki on yıllık süre zarfında ise Gümüşkavak'ın nüfusu diğer sayım dönemlerinde görülmeyen bir hızla artmıştır. Nüfus miktarı en yüksek seviyeye çıkarak 1881 kişiye ulaşmıştır. Yıllık nüfus artış hızı %90,2'dir. Nüfus 10 yıllık sürede %57'lik büyük bir artış göstermiştir. Bu durumun birkaç farklı izahı olabilir. İlk olarak Tablo 4 ve Grafik 1'de yer alan 2000 ve 2005 nüfus miktarı, Gümüşkavak sağlık ocağı ETF kartlarından çıkarılmış sonuçlardır. Genelde Haziran sonu itibarı ile yenilenen nüfus bilgileri, yaz aylarında artan nüfusu da içerebilir. Buna karşın Nüfus sayımları daha çok sonbaharda yapılmaktadır. Yazlıklarda oturan aileleri kapsamamaktadır.

İkinci olarak Gümüşkavak köyünde 1990'lı yıllarda başlayan ve hala devam eden bir yazlık ev sahibi olma anlayışı belirginleşmiştir. Elazığ'ın şehirsiz ortamından uzaklaşmak isteyen bir kısım insanlar hemen yakınlarında adeta şehrin içinde bir köy görünümüne sahip Gümüşkavak'ta ev yaptırmakta ve kentsel yaşam tarzına uzak kalmaktadırlar. Bu durum nüfus ve yerleşmelerin dağılışında kendisini bariz göstermektedir. 1935 yılı nüfus dağılış haritasına bakıldığında köy dışında ev bulunmaz iken 2005'te durum tersine dönmüş ve tarım alanları içinde yer alan iskân gruplarının sayısı oldukça fazlalaşmıştır. Yazlık evlerin sayıları hala artmaktadır. Bu da daha kalabalık bir yaz nüfus miktarını doğurmaktadır.

Yine Gümüşkavak Sağlık Ocağı verilerine göre, 2005 yılı Gümüşkavak nüfusu 1600 olarak belirlenmiştir. Nüfustaki erkek payı bütün sayımlarda olduğu gibi fazladır. Sahada 827 erkek, 773 kadın nüfus bulunmaktadır. 2000-2005 arasındaki dönemde araştırma sahasının nüfusu %0-32 civarında bir hızla azalmıştır. Önceki dönemde yaşanan %90'lık nüfus artış hızından sonra bu azalışın belirgin bir nedeni yoktur. Sahada yapılan çalışmalarda bununla ilgili bir bulguya ulaşılamamıştır. Sağlık ocağının ETF kartlarını yenilediği dönemin farklı olabileceği fikri akla gelmektedir. Farklı zamanlarda yapılan çalışmalarda nüfus yapısı üzerinde mevsimsel etkinin bulunduğu bilinmektedir.

Günümüzde Gümüşkavak nüfusu Cumhuriyetin ilk yıllarına göre çok farklı dönemler geçirmiştir. Başlangıçta tamamen yerli nüfustan meydana gelen saha, 1955'li yıllardan sonra göçmen nüfusun akınına uğramıştır. Yerliler Elazığ'a yerleşirken onların yerine Bingöl, Tunceli, Palu ve Harput ağırlıklı göçmen nüfus yerleşmiştir. 1960 dan önce tarım hakim ekonomik faaliyet iken 1960'tan sonra hayvancılıkta kayda değer bir artış meydana gelmiştir. 1990'lı yıllardan sonra daha çok yaz nüfusu ve yazlık evleri ile ön plana çıkan Gümüşkavak'ta tekrar iktisaden faal nüfus daha çok tarım ağırlıklı olmuştur. Tabi tarla tarımının yanında, bağ- bahçe tarımı bu dönemde oldukça artmıştır.

Gümüşkavak'ta 1980 sonrası artış azalışlarla kendisini gösteren dinamik nüfus yapısı ilerleyen yıllarda daha dengeli bir hal alacak ve nüfus göçten fazla doğal gelişme yolu ile artmaya devam edecektir. Tabi bu durumu tersine çevirebilecek olan yeni çevre yolunun doğal ve beşeri ortamda oluşturacağı değişme, optimum nüfus yapısına ulaşmayı daha da geciktirebilir.

3.2. Gümüşkavak Mahaltesinde Göçler:

Geniş manada göç; insanların, sürekli veya geçici olarak bulunduğu mekanı değiştirmesiyle yaptığı olaydır (Tümertekin, 1994, 160)

Göç olayını değişik faktörler etkilemektedir. Bu faktörler; doğal, ekonomik, beşeri ve sosyal nedenlerdir.

Gümüşkavak mahallesinde göçler yerleşmenin kurulmasından beri devam etmektedir. Özellikle Harput'un Ova'ya inmesi ile birlikte göç almaya başlamıştır. Mahalle'den olan göçler ise özellikle I. Dünya savaşında Anadolu'dan göç eden başta Ermeni nüfusu olmak üzere diğer azınlıkların yaptığı göçlerle başlamıştır.

Ülkemizde 1950 yılına kadar göç olaylarının çok yavaş olduğu bilinmektedir. 1950 yılından sonra ulaşım alanındaki gelişmeler, teknolojik gelişmelerin hızlanması beraberinde göçleri de hızlandırmıştır. Gümüşkavak mahallesi 1955 yılından sonra göçmen nüfusun akımına uğramıştır. Mahalleye olan göçler yaptığımız anket çalışmalarında çeşitli sebeplere dayanmaktadır. Bunlardan en önemlileri bütün Türkiye'de olduğu gibi kırsal kesimde artan nüfusla birlikte tarım arazilerinin bölünmesi ve bu toprakların artan nüfusa yetmemesinden kaynaklanan göçtür.

Grafik 3: Gümüşkavak Mahaltesine Olan Göçler.

Kaynak: Arazi Etütleri

Nüfus, hareket halinde olan, her an ve durmadan değişen bir olaydır. Dünyada yaşayan insanların sayısı her an azalıp çoğalma gibi değişimlere uğramakta ve bu insanların yeryüzüne dağılımları da durmadan değişmektedir. Bu göçler özellikle Elazığ kırsal kesimlerinden Kovancılar, Palu, Karakoçan ve Maden ilçe ve köylerinden olmakla birlikte diğer çevre illerden de olmuştur (Grafik 3). Göç eden nüfusun Gümüşkavak mahallesini seçmesinin en önemli nedenleri şehir merkezine yakın olması ve köy yaşantısını burada da yaşayabilme isteğidir.

1970 yılında Keban barajının yapılmasından sonra köyleri Baraj gölü altında kalan Karaçor (Çaybağı) ve Pertek başta olmak üzere mahalle'ye büyük bir göç başlamıştır. Göç eden bu nüfus özellikle Mahallenin mezrası konumundaki Yeşiltepe Küme Evleri'ni oluşturmuştur. Kırsal alandan gelen nüfus, yaşam tarzlarına en uygun mahalle olarak bu mahalleyi gördükleri için Gümüşkavak mahallesine yerleşmişlerdir.

1980 yılından sonra Mahalleye göç olayı devam etmiştir. Bu göçlerin nedeni ise daha çok terör nedeniyle göçlerdir. Elazığ'ın kırsal kesimlerinden olduğu gibi çevre iller olan Diyarbakır, Bingöl ve Tunceli kırsallarından da terör nedeniyle Mahalleye göç olayı yaşanmıştır (Grafik 3).

Gümüşkavak nüfusu artış oranı grafiğine bakıldığında 1965-1980 arası dönemde Mahallenin aldığı göç verdiği göçün oldukça üzerindedir (Grafik 2). Ayrıca Mahalle'nin nüfus sayımlarına bakıldığında bu kadar göç olmasına rağmen nüfusun çok fazla artmadığı görülmektedir. Bundan da anlaşılacağı üzere mahalle göç almasıyla birlikte göç vermiştir. Mahalleden olan göçlerin büyük kısmı Elazığ şehir merkezine göç etmiştir. Göç eden bu nüfus içinde bütün arazilerini ve mülkünü satıp mahalleden kopan aileler olduğu gibi, arazilerini satmayıp yaz aylarında bağ ve bahçelerine gelen nüfusta yer almaktadır.

Diğer bir göç olayı da periyodik olarak gerçekleşen göçleri belirtebiliriz. Bu göçler yaz aylarının başlaması ile beraber şehir merkezinden veya şehir dışından yazlık evlere ve bağ-bahçe evlerine olan göçlerdir. Bu göçler yaz ayları ile başlar yaz sonunda tekrar tersine göç gerçekleşir. Bu göçlerle birlikte mahalle nüfusunda artış görülür.

3.3. Gümüşkavak Mahaltesinde Nüfus Dağılışı ve Yoğunluğu:

Araştırma alanımızın ne zaman yerleşmeye açıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Tarihi süreç içerisinde her zaman önemli bir yerleşme olmuştur. Sosyal yapıları ve ekonomik faaliyetleri birbirinden farklı, çok sayıda insanın dar bir saha üzerinde yerleşmiş bulunması şehirlerin özelliklerindedir (Tolun, 1977: 31).

Gümüşkavak mahallesi 1983 yılına kadar Elazığ'a bağlı bir köy konumunda idi. Cumhuriyetten önce yerleşme alanında nüfusun sık olarak bulunduğu kesim, köyün merkezi kısmını oluşturan alandır (Bu alan şimdiki eski camii çevresi ve sivrice caddesinin eski yerleşim yerinin olduğu alana karşılık gelmektedir). Geri kalan diğer alanlar ise bağ-bahçe ve tarım alanlarını oluşturmaktadır.

1923 yılından sonra nüfus dağılışı Harput'un Ova'ya inmesi ile birlikte mahalleye olan göçlerle genişlemeye başlamıştır. Bu genişleme eski yerleşim alanının çevresini kuşatmakla birlikte yeni yerleşim alanlarına doğru uzanmıştır. Ayrıca eski camii ile Samansatan Tepesi arasındaki alan nüfusun yoğun olduğu alanları oluşturmuştur (Harita 4).

Gümüşkavak mahallesindeki yerleşme alanı daha öncede belirttiğimiz gibi şehir merkezine çok yakın olması itibarı ile çevre il ve ilçelerden gelen göçlerle birlikte yavaş yavaş genişlemeye ve yeni yerleşim alanlarının artması ile büyümeye başlamıştır. 1965 yılından sonra gelmeye başlayan göçlerle araştırma alanındaki nüfus dağılışı daha da genişlemeye başlamıştır. Bu genişleme özellikle Günaydın Sokak, Dutlu Sokak ve yeni açılan Gümüşkavak Caddesi'ne doğru meydana gelmiştir. Ayrıca 1970 yılından sonra gelen göçlerle Yeşiltepe Küme Evleri oluşmaya başlamıştır. Nüfus dağılışı daha geniş alana yayılmaya ve yerleşim alanının büyümesi başlamıştır (Harita 5).

1980 yılından sonra araştırma alanımızdaki nüfus yoğunluğu daha da genişlemiştir. Sivrice Caddesinin devamı, Barbaros Caddesi, Karanfil Sokak, Bahçeli Sokak ve Yazı Sokak nüfusun yoğunlaştığı yeni cadde ve sokakları oluşturmuştur. Yeşiltepe Küme Evlerinin bulunduğu alanda da nüfus yoğunluğu artarak daha geniş alana yayılmıştır (Harita 6).

Araştırma alanının mahalle olmasıyla birlikte nüfus yoğunluğu daha da artmıştır. Mahallenin tarım alanları gelen göçlerle birlikte yerleşmeye açılmıştır. Şorşor Deresi'nin oluşturduğu yeşil kuşak alanı yerleşmede nüfus yoğunluğunun fazla olduğu alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca mahallenin çevre yoluyla bağlantılı olan cadde ve sokakları en son yerleşmeye açılan alanlar olarak yoğunlaşmıştır. Çekirdek alan olan ilk yerleşim yeri başta olmak üzere yerleşme alanlarının birçok yerinde nüfus yoğun hale gelmiştir (Harita 7).

Harita 4:Gümüşkavak Mahallesi Nüfus Dağılışı Haritası (1935)

Harita 5:Gümüşkavak Mahallesi Nüfus Dağılışı Haritası (1965)

Harita 6:Gümüşkavak Mahallesi Nüfus Dağılışı Haritası (1980)

Harita 7:Gümüşkavak Mahallesi Nüfus Dağılışı Haritası (2005)

3.4. Gümüşkavak Mahaltesinde Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Belirli bir mekandaki nüfusun miktarı yanında onun çeşitli demografik özelliklerinin de bilinmesi gereklidir. Çeşitli yaş guruplarının özellikle çalışabilir ya da faal nüfus olarak adlandırılan 15 - 64 yaş arasındaki nüfusun miktarının, iş gücü, kapasitesi, gıda hizmetleri olan ihtiyaçlarını gösterdiği nüfus piramitlerine bakarak ulaşılabilir. Çünkü nüfus piramitlerine bakılarak o alandaki nüfus piramitleri hakkında bilgi sahibi olunabilir. Hatta nüfusun yaşı, cinsiyeti ve yapısı yanında bir dereceye kadar sosyo-ekonomik tarihi hakkında bilgi verdiği de kabul edilmektedir (Tümertekin, 1994, 143-146).

Gümüşkavak mahaltesinin nüfusunu cinsiyet ve yaş gurupları açısından incelediğimizde şu özellikler görülmektedir. Genel olarak Gümüşkavak mahaltesinde erkeklerin oranı daha fazla, kadınların oranı ise erkeklere oranla daha az görülmektedir. Gümüşkavak mahaltesinde erkeklerin oranının fazla olmasında mahallenin kırsal kesimlerden fazla göç almasına bağlayabiliriz.

Gümüşkavak mahaltesinin nüfus piramitleri incelendiğinde bazı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki; 15-64 yaş gurubundaki nüfusun 0-14, 65 ve yukarı yaştaki nüfustan fazla olduğu görülür. 15-64 yaş gurubunun çalışabilecek nüfus olması ve problemsiz bir nüfus olması gerekirken sosyal, ekonomik, kültürel, sağlık vb. birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Bu programın başında işsizlik, gelir ve kültür seviyesinin düşük olması ve sağlıksız beslenme gibi problemler gelmektedir.

Gümüşkavak mahaltesinde 1998 yılından sonra 0-19 yaş arası nüfusu 2005 yılına kadar her yıl artığı nüfus piramitlerinden anlaşılmaktadır. Bu durum mahallede genç nüfusun artığını ve bu nüfusun eğitim, sağlık ve benzeri sorunları beraberinde getirdiği görülmektedir. Yine geniş aralıklı toplam nüfuslara bakıldığında Gümüşkavak mahaltesinde nüfusun sürekli arttığı görülmektedir.

2005 yılı nüfus piramidine bakıldığında 0-4 ve 5-9 yaş guruplarının önceki yıllara oranla azaldığı bu durumda doğum oranlarının azaldığını göstermektedir. 65 ve üzeri nüfusunda çok az olduğu piramitlerden anlaşılmaktadır.

3.5. Gümüşkavak Mahallesi'nde Nüfusun Eğitim Durumu

Bir alanda eğitim düzeyi sadece okur-yazarlık oranı ile ölçülmez. Alandaki okullaşma oranı okul çağı, eğitim kademeleri arasındaki durum, öğretmen miktarları ve benzeri konular da incelenmelidir (Doğanay, 1990: 163) . Tablo 6 incelendiğinde Gümüşkavak Mahallesi'nde oturan nüfusun eğitim düzeyinde en fazla ilkokul seviyesinin yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada okur-yazar olan nüfus gelmekte, okur-yazar çağında olmayanlar ise üçüncü sırayı almaktadırlar. Gümüşkavak Mahallesi'nde yüksekokul mezunu yalnızca 15 kişidir. Bunların da tamamı erkek nüfustur.

Gümüşkavak Mahallesi'nde 2 adet okul bulunmaktadır. Araştırma sahamızda ilk olarak 1963 yılında bir ilkokul açılmıştır. Bu okul sonradan yıkılarak 2002'de yeni binasıyla hizmete devam etmiştir. Yeni yapılan Gümüşkavak İlköğretim Okulu'nda 18 derslik ve 16 şube bulunmaktadır.

Mahalle'nin diğer okulu ise Yeşiltepe Küme Evleri'nde bulunan Yeşiltepe İlköğretim Okulu'dur. Bu okul, 1 derslik, 1 Müdür odası ve 1 depodan oluşan küçük bir ev modelindedir. Bu okulda birleştirilmiş sınıf eğitimi yapılmaktadır. Müdür odası da sınıf olarak hizmet vermektedir (Tablo 6).

Foto 7: Gümüşkavak İlköğretim Okulu'ndan Bir Görünüm

Foto 8: Yeşiltepe İlköğretim Okulu'ndan Bir Görünüm

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. GÜMÜŞKAVAK MAHALLESİNİN YERLEŞME COĞRAFYASI

İnsanoğlu, yeryüzünde ilk yaşam problemleri arasında açlıktan ve giyimden sonra ikametgâh meselesi üzerinde durmuştur. İnsan toplulukları bu üç meseleyi, yaşamın ana meseleleri olarak görmüş ve bu nedenle bu ana maddelerden ikametgâh (yerleşim) üzerinde durmuştur.

Bu ana maddeler birbirlerine bağlı olarak belirli bir sıra çerçevesinde öncelik almıştır. İnsanoğlunun avcıl ve toplayıcılık yaşamdan yerleşik yaşama geçişi, organize toplumlar meydana getirmesi ile yerleşim büyük önem kazanmıştır.

Elazığ'ın mezralarında da bu tipten bir bakış açısı altında mezra köylerini değerlendirecek olursak, Gümüşkavak Köyü de bu tip sosyalleşmenin getirdiği bir yerleşim merkezi olma durumundadır. Bu köy, çevre köylerle karşılaştırıldığında inşa tarzı açısından büyük benzerlikleri göstermesine karşılık arazinin daha geniş olması konutların da daha geniş bir alana yayılmasına sebep olmuştur.

İnsanlar devamlı veya geçici yerleşmelerde, toplu ya da tek tek yerleşmiş olsunlar beşeri ihtiyaçları nedeniyle daima yerleştikleri saha ve çevresine az çok bağlıdırlar (Çağlıyan, 2002: 101). Geniş bir alana yayılan Gümüşkavak meskenleri de doğal çevrenin etkisiyle sürdürülen beşeri faaliyetlere bağlı olarak yayılış göstermiştir.

"Yerleşmenin çeşitliliğini ve dağılışını etkileyen etmenlerin başında tabii çevre faktörleri gelmektedir. Çünkü tabiatla insan arasındaki karşılıklı münasebetleri ortaya koymadan iskâna ait problemlerin ve şekillerin mahiyeti ve tekamülü hakkında kati ve gerçek sonuçlara varmak mümkün olmaz" (Tunçdilek, 1967: 27) .

İnsan ile doğal çevre arasında sıkı bir ilişki vardır ve insan eliyle kurulan her türlü yerleşme az çok doğal çevreden izler taşımak zorundadır. Ayrıca yerleşmeler fiziki ve sosyal faktörlere göre şekil alırlar.

Yerleşim birimleri; iskân edildikleri coğrafi alanın doğal ve beşeri çevre özelliklerine bağlı olarak kurulan gelişen ve kuruldukları çevreden etkilenen, bir mekanizmaya sahiptir. Kırsal yerleşmeler bağlı buldukları çevrenin özelliklerini daha iyi yansıtırken, şehir yerleşmelerinde hakim olan antropojen unsurlar, dengeyi insan lehine değiştirir. Şehir yerleşmelerinde sosyal ve ekonomik faaliyetleri kontrol eden doğanın yerini, yine insanın oluşturduğu farklı fonksiyonlar alır.

Bu nedenle yapıları daha karmaşıktır ve iskân mekanizmalarını analiz etmek ve çözmek daha zor bir hal alır. Tabii bu demek değildir ki şehirlerin kuruluş ve gelişmesinde fiziki faktörlerin etkileri yoktur. Fiziki faktörler özellikle kuruluş ve gelişme aşamasında, yerleşim birimini destekleyen veya engelleyen farklı işlevlere sahiptir. Yerleşmelerin kuruluş ve gelişmesini açıklamak için doğal çevre faktörleri, beşeri çevre faktörleri, kültür, tarih, iktisat vb. tüm gelişmeleri birlikte değerlendirmek gereklidir. Herhangi bir yerleşim biriminin kuruluş yeri, yerleşim tarzı, yerleşme tipi, meskenleri mimarisi, inşa özellikleri yukarıda sayılan faktörlerin etkisi ile olmaktadır. Bu nedenle yerleşmeleri, bu faktörlerden ayrı olarak değerlendirmek, analizi eksik veya yanlış bırakır (Akdemir, 2004: 115).

"Beşeri coğrafya'ya ait ana eserlerde iskânın dağılmasının daha çok fiziki amillerle alakalı olduğu, daha yeni araştırmalarda bu fiziki faktörlerle beraber beşeri faktörlerinde etkili olduğu öne sürülmektedir" (Tunçdilek, 1963: 99).

4.1. Yerleşme ve Yerleşim faktörleri

Yerleşim alanları; yerleştikleri coğrafi bölgenin fiziki ve beşeri çevre özellikleriyle iç içe kurulan gelişen ve kuruldukları alanlardan etkilenen, bir tabii sisteme göre şekillenirler. Merkeze göre taşra yerleşimleri bağlı buldukları çevrenin özelliklerini daha iyi yansıtırken, şehir yerleşmelerinde hakim olan unsurlar, dengeyi insan lehine değiştirir. Şehir yerleşmelerinde sosyal ve ekonomik faaliyetleri kontrol eden doğanın yerini, yine insanın değiştirdiği farklı fonksiyonlar görülür.

4.1.1. Fiziki Faktörler

Araştırma sahamızdaki yerleşme Uluova'nın kuzeybatı ucunda yerleşmiş bulunmaktadır. Bu yerleşme Ova' nın hemen bitimindeki hafif yükselti basamağında yer almaktadır. Yerleşme alanının batı ve güney kesiminden ve araştırma sahamızın ortasından geçen Şorşor deresi araştırma sahamızın vadisi konumunda bulunmaktadır. Bu vadi alanı inceleme alanımızın ortasında bir yeşil kuşak şeklinde uzanmaktadır.

Yerleşme alanı bu vadinin yamaçları boyunca görülmektedir. Köyün genel görüntüsüne bakıldığında parçalı dokulu bir yerleşim özelliği gösterir. Eski yerleşme alanının üzerinde kurulduğu Samansatan Tepesi'ne kadar olan kısım, vadiyen itibaren bir basamak şeklinde yükselmektedir. Bu basamaklar üzerinde eski yerleşme alanı bulunmaktadır. Vadi'nin batı yamacı boyunca ise yükselti basamakları Kızlartaşı Tepesi ve Karataş Tepesine doğru artmaktadır.

Araştırma sahasının güney yamacı Kızlartaşı Tepesi ile sınırlanmış bulunmaktadır. Batı kısmı ise Karataş Tepesi ile sınırlanmıştır. Araştırma sahamızdaki yerleşme alanları vadi'nin doğu kısmında olduğu gibi batı kısmında da yamaçlar boyunca kurulduğunu görmekteyiz.

Foto 9: Araştırma Alanımızı Sınırlayan İki Önemli Tepeden Biri olan Karataş Tepesi'nden Kızlartaşı Tepesi'nin Bir Görünümü

Yerleşme alanlarını sınırlandıran faktörler arasında yer alan dağlık alanlar topoğrafik faktörler olarak inceleme alanımızda da karşımıza çıkmaktadır. Kızlartaşı Tepesi ve Karataş Tepesi hem yerleşme sınırlarımızı belirtmekte; hem de yerleşme alanlarımızı sınırlamaktadır. Yerleşme sınırlarımızı sınırlandıran diğer etmen ise yerleşmenin doğu kısmı boyunca uzanan Elazığ - Diyarbakır karayoludur.

4.1.2. Beşeri Faktörler

Yerleşme alanının tarihçesine bakıldığında özellikle Anadolu'nun diğer alanlarında olduğu gibi bu bölgenin de savaşların yapıldığı alanlar olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Bu nedenle zaman zaman yerleşim alanı istilalara uğramış ve yıkılarak yeniden yapılmıştır. Ayrıca zaman zaman çeşitli etnik grupların (Türk, Ermeni) yerleşim alanı konumunda bulunmaktadır. Gümüşkavak mahallesi'nin Uluova'da kurulmuş olmasından dolayı toplu bir yerleşme özelliği kazanmıştır. Bilindiği gibi dağlık "arızalı" bölgeler genel olarak daha dağınık yerleşme özelliği gösterirken, ovalar ve sade görünümlü alanlar ise daha ziyade toplu yerleşmenin meydana gelmesine zemin hazırlayan alanlardır. "Beşeri coğrafyaya ait ana eserlerde iskânın dağılmasının daha çok fiziki amillerle alakalı olduğu daha yeni araştırmalarda bu fiziki faktörlerle beraber beşeri faktörlerin de etkili olduğu görülmektedir (Tunçdilek, 1963: 99).

Araştırma alanımızdaki yerleşme ilk kuruluş olarak toplu bir yerleşme biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Eski yerleşim alanına bakıldığında yan yana bitişik yerlerden oluşan sık dokulu eski sokaklar ufak tefek değişikliklerle hemen hemen aynı durumu koruyarak günümüze kadar gelmişlerdir.

Foto 10: Gümüşkavak'ın Eski sokaklarından Bir Görünüm

4.1.3.Ekonomik Faktörler

Gümüşkavak Mahallesi köy konumunda iken hakim ekonomik yapı tarım ve hayvancılık ve hayvancılığa bağlı olarak ekip biçme faaliyetleri oluşturmakta idi. Bu nedenle yerleşim alanı seçiminde tarım arazileri dışındaki alanlar ve meraların etkin payı vardır.

4.1.4.Ulaşım Faktörleri

Elazığ Çevre Yolu'nun alt tarafında (Batı kısmında) yer alan Gümüşkavak'ın dış çevre ile olan bağlantısı Kekliktepe kavşağından ayrılan yol ile yapılmaktadır. Bu yol Mahalle'nin ana yolu olması itibarı ile sağlıklı ve kısa zamanda yapılan girişler için idealdir. Bunun yanı sıra Aksaray ve Kesrik mahallelerinden de yapılan bir ulaşım vardır ki bu ulaşım çok zaman aldığından dolayı tercih edilmemektedir.

Bütün bu olumsuz ulaşımara rağmen olumlu bir yanı da vardır ki o da doğu'dan gelen göçlerin ilk uğrak yolu olması nedeni ile tercih edilmesidir. Bu göçlerin göç kültürüne dayalı olarak tercih edilmesi birazcık da Mahalle'nin yerleşim konumu nedeniyledir. Bu göçleri alan mahalle nüfus olarak çoğalmakta ve kendi iç dinamiğini oluşturarak gelişme imkânlarını artırmaktadır. Ancak bu gelişmenin zamana yayılarak ağır yürümesi, bir anda görülen gelişmelerin dışında değerlendirilmesine neden olmaktadır.

Gümüşkavak mahallesi ulaşım fonksiyonu bakımından sorunsuz mahallelerden biridir. Özellikle çevre yolunun mahallenin kenarından geçmesi ulaşımı oldukça rahatlatmış bulunmaktadır. Hatta yerleşme alanı bir yol boyu yerleşme konumundadır.

Yeni yapılan Güney çevre yolu doğu - batı yönünde mahallenin tam ortasından geçmektedir. Bu yol Gümüşkavak mahallesinin gelişimi açısından çok önemli bir yer tutacaktır. Ayrıca bu bölge üzerinde yer alan arazilerde sanayi tesisleri kurulması ve mahallenin ileride çok fazla gelişmesi gündemdedir. Bu gelişimin temel sebebi de ulaşım fonksiyonlarından kaynaklanmaktadır.

4.1.5. Kültürel Faktörler

Gümüşkavak Mahallesi'nin kapalı bir toplum olmasından dolayı çağdaş ve modern kültüre açık olmadığını söylememiz için yeterli bir neden olmaktadır.

Tüm Türkiye genelinde olduğu gibi çağdaş teknik aletlerin gelişmesi, yayınların ve eğitimin Mahalle'ye tam anlamı ile hizmet vermeye başlaması kültürde iki başlılık gibi bir olay ortaya çıkarmıştır.

Birinci kültür kavşağı, kapalı toplum kültürüdür. İkinci kültür kavşağı ise göçlerin ve teknolojinin getirdiği açık ve yaygın kültürdür.

Bu iki kültür alanının birleşmesi Gümüşkavak Mahallesi'nin gelişmesinde ağır ilerleyen fakat hazmedici bir kültür olarak görülmektedir.

4.2.Gümüşkavak'ın Genel Arazi Kullanımı

Gümüşkavak Mahallesi'nin 671 hektar üzerine kurulu olduğu düşünülürse, bu alanın 92 hektarını yerleşim alanı, 211 hektarını kuru tarım alanı, 126 hektarını sulu tarım alanı, 115 hektarını bağ ve bahçelerin oluşturduğu, 114 hektarının da meraların oluşturduğu görülür. Geri kalan 13 hektar arazinin de sanayi ve ticaret alanları olarak kullanıldığını görmekteyiz.

Tablo 7: Gümüşkavak Mahallesinin Genel Arazi Kullanım Tablosu

Alan	Sanayi ve Ticaret Alanı	Yerleşim Alanı	Kuru Tarım Alanı	Sulu
Tarım Alanı	Bağ ve Bahçe Alanları	Mera Alanları	Toplam	
Miktar (Hektar)	13	92	211	126
115	114	671		

Grafik 13: Gümüşkavak Mahallesinin Genel Arazi Kullanım Grafiği

Kaynak: Arazi Etütleri ve Harita Çalışmaları

4.2.1.Konut Alanları

Gümüşkavak Mahallesi'nin 92 hektarlık bölümünü konut alanları kaplamış durumdadır. Bu konutlar da eskiden zamanımıza kadar çeşitli biçimlerde oluşmuştur. Biz araştırma sahasının içinde bulunan konutları "Eski Konutlar" ve "Yeni Konutlar" olarak ayırıp bunları kendi içlerinde gösterdikleri yapı tipleri, yapılarda kullanılan malzeme ve plan olarak bölümlenmeyi uygun gördük (Harita 8).

Harita 8:Gümüşkavak Mahallesi Arazi Kullanım Haritası

4.2.1.1.Konut Tipleri ve Yapı Malzemeleri

Gümüşkavak Mahallesi'nde konutlarda kullanılan malzeme ele alındığında onların gerek çevre özellikleri, gerekse tarih , ekonomik yapı ve sosyal olaylarla ilgili olarak özellikler taşıyan yapılar olduğu görülür.

"Meskenlerin yapımında jeomorfoloji, toprak, iklim, bitki örtüsü gibi doğal çevre özelliklerinin yanı sıra kültür, gelenek ve sosyo-ekonomik faktörler gibi beşeri ortam özelliklerinin de etkisi vardır" (Tunçdilek, 1967: 34) .

Doğal çevrenin meskenler üzerindeki en belirgin etkisi bilhassa çevreden temin edilen ve yapımında kullanılan malzeme çeşidi ile açık olarak görülür.

İnceleme alanımızın Uluova içinde yer almasından dolayı meskenlerdeki yapı malzemesinin büyük çapta toprak olmasına sebep olmuştur. Eski yapılı evlere bakıldığında toprağın saman ve ot ile karıştırılmış ve güneşte kurutulmuş şekli olan kerpiç'in ana malzemeyi oluşturduğunu, ahşap ve taşlarla takviye edilerek evlerinin yapıldığı görülmektedir.

Eski köy evlerinin hala günümüzde dahi inceleme alanımızda varlığından söz edebiliriz. Eski köy evleri ekonomik faaliyetlerinin ve fonksiyonel yapıların gereği olan bir plana sahiptirler.

Araştırma sahamızdaki eski evlerin planlarında iki ana özellik hakimdir. Birincisi, insanların kendi ihtiyaçlarına cevap vermesi; ikincisi ise ekonomik koşulların zorunlu kıldığı fonksiyonel elemanlardan meydana gelmesidir. İnsanın yaşadığı birinci bölüm bir veya birkaç oda ile mutfak ve yemek odası olarak kullanılan ocaklı bir odadan meydana gelmiştir. Genellikle büyük evlerde kiler mutfağın bitişiğinde bulunmaktadır. Oturma ve yatma bölümü çoğunlukla avludan merdivenle çıkılan birinci katta ve ekseriya ahırın üzerine yerleşmiş bulunmaktadır. Bu şekil ahırın sıcaklığından istifade gayesinden doğmuştur. Misafir kabul edildiği zaman alt katlar selamlık, üst katlar ise haremlik olarak kullanılmıştır.

Planlar - 1

Plan-2

Plan-3

Fonksiyonel elemanlara gelince bunlar, ahır, samanlık ve tahıl ambarı bölümlerinden meydana gelmiştir. Diğer

eklentiler, samanlık ve tahıl ambarı gibi genellikle alt katta, ahırın hemen yanında veya avlunun çevresine yerleştirilmiştir.

"Tarih öncesinden beri çok az değişmiş olduğunu tahmin ettiğimiz bu mesken tipleri genel özellikleri ve fonksiyonel yapıları bakımından önemli farklılıklar taşımazlar. Ayrıca bu meskenlerin genel özellikleri ve fonksiyonel yapıları yanında yapı tarz ve biçimlerinde ve iç taksimatlarında görülen özellik, nesilden nesle geçen bir yapı alışkanlığının günümüzde de devam ettiğinin bir ifadesidir" (Sergün, 1975: 93)

Yeni yapılan evlere baktığımızda yapı malzemesi olarak kerpicing yerini taş ve tuğlaların alması, yapı tiplerinin modern daire şeklinde yapılmasına rağmen, eklentilerinde yapı malzemesi ve fonksiyonel özellikler bakımından eskiye nazaran fazla bir farkın bulunmadığı görülür.

"Kır meskenleri şehir meskenlerine kıyasla çok az da olsa fizyonomik görünümünde ve fonksiyonel yapılarında zamanla bazı değişimlerin meydana geldiği görülür. Bu değişimler aynı zamanda meskenlerin dinamik özelliğini belirler. Fakat kır ekonomisi şartlarının zorunlu kıldığı mekana bağlılık çok eski zamanlardan bu yana sürdürülen aynı tarz faaliyetler ve bilhassa çok eski devirlere inen kapalı ekonomi şekilleri, yer şekillerinin diğer sosyal davranışlarda olduğu gibi mesken yapımlarında da bir takım alışkanlıklarını ve temayüllerini sürdürmelerine sebep olmuştur" (Sergün, 1975: 95).

İklim ve çevre faktörünün meskenlerde kullanılan yapı malzemesine etki ettiği tartışılmaz bir konudur. Örneğin: Ülkemizde Karadeniz Kıyı Bölgesi'ndeki meskenlerde daha çok ahşap malzemenin, Akdeniz ve kıyı kesimlerinde taş malzemenin, iç kesimlerinde ise kerpicing kullanıldığını bilmekteyiz. Araştırma sahamız olan Gümüşkavak (Hırhırık) Mahallesi Doğu Anadolu'da bir yerleşim merkezidir. Bundan dolayı konut yapımında temel yapı malzemesinin kerpiç olması kaçınılmazdır.

1950 yılından önce yapılan evlerin tamamına yakını ana malzeme olarak kerpici kullanmışlardır. Kerpiç'in yanında taş ve ahşap yapı malzemesinin de kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 8: Gümüşkavak Mahallesi Konutlarının Kat Dağılım Tablosu

KAT SAYISI

1	2	3	4	5
50	215	28	4	1

Kaynak: Arazi Etütleri

Grafik 14: Gümüşkavak Mahallesi Konutlarının Kat Dağılım Grafiği

Foto: 11. Gümüşkavak Mahallesi'nde Sivrice caddesinin devamında yeni yapılan bir mesken fakat fonksiyonel özellikler bakımından eski yapılara göre fark bulunmamaktadır

Taşın mesken inşasına girmesi çok kere kerpice üstünlük vasfından değil, sadece bazı kısımlarında daha gerekli olmasından kaynaklanmaktadır. Mesela dış duvarların taşla örtülmesi, merdiven aksamalarının taştan yapılması, ayrıca temel kısmının ve zemin kısmının taştan örülmesi gibi. Bu tip meskenler araştırma alanımızda oldukça sık karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 9: Gümüşkavak Mahallesindeki Konutların Yapım Malzemelerine Göre Durumu

Konut Tipi	Nitelik			
Beton	Kerpiç	Cami	Okul ve 112 Acil	Diğerleri
226	134	3	3	32

Grafik 15 : Gümüşkavak Mahallesi Yapı Durumu Grafiği

Araştırma alanımızda yeni yapılan konutların "Özellikle göçlerle gelenlerin yaptıkları konutlar" daha çok beton binalar olduğu görülür. 1970 yılından sonra yapılan evlerde hakim olan tekdüzeliğe rağmen çok az da olsa bazı değişiklikler göze çarpmaktadır. Özellikle yeni meskenlerde eskiye kıyasla görülen farklılıkları iki önemli noktada toplayabiliriz. Bunlardan birincisi, meskenler üzerinde etkili olan beşeri, ekonomik ve benzeri faktörlerin

zamanla değişmesi veya tamamen ortadan kalkması. İkincisi, tabii çevrenin hâkimiyetinden zamanla sıyrılabilme olanaklarına sahip olmalarıdır. Mesela, zamanla gelişen ekonomik şartlar ve imkânlar doğrultusunda kır halkının şehirle temasını artırmış ve onun mesken yapımındaki geleneksel tutumunun kısmen de olsa değişmesine sebep olmuştur. Örneğin: Yeni yapılan bazı evlerin özellikle mali gücü kuvvetli olanların kerpiç yerine tuğladan yapması yine gerek yeni gerekse eski fakat onarılmış bazı evlerin onarılan kısımlarında tuğlanın kullanılması ayrıca binaların çatılarının kiremitle örtülmesi gibi göze çarpan unsurların varlığı çevre etkisinin yapı malzemesi üzerindeki hâkimiyetinin eksildiğini görürüz.

Foto 12: Gümüşkavak Mahallesi'nde Ataerkil Bir Aile Meskeni

4.2.1.2.Eski Tip Konutlar

Bu konutlar araştırma sahamızın merkezini oluşturan eski çekirdek alanda mevcuttur. Bu konutlar tek katlı oldukları gibi genellikle iki katlı konutlardır. Kış mevsiminin çok soğuk olmasından dolayı bu konutlarda duvarlar kerpiç malzemeden ve çok kalın (60-90 cm.) yapılmaktadır. Ayrıca pencereler ise çok küçük yapılmıştır. Pencerelerin küçük yapılmasının nedenleri, kışın soğuktan korunmak ve hırsızlara karşı alınan önlemlerden kaynaklanmaktadır.

Maddi durumları kötü olanların evlerinde ise pencere yerine küçük ışıklandırmalar bulunmaktadır. Bundaki amaç, kışın soğuktan korunmak, yazın ise serinlemek amacı ile yapılmıştır.

Araştırma sahamızdaki eski konutlarda banyo olmayıp, banyo ihtiyacı çarklarda yapılır. Bu çarklar genellikle bir odanın köşesinde yer alır. Banyo zamanı dışında üstü sedir veya divanlarla örtülüdür. Bu konutların hiç birinde hela (Tuvalet) iç mekanda yer almaz. Genellikle tuvaletler, avlu içinde bir kenarda, avlusu olmayan konutlarda ise konutun yanında bir alanda bulunmaktadır.

Eski konutlar yerleşim alanının çekirdek kısmında yer alır. Özellikle bu eski konutlar Sivrice Caddesi, Kanal Sokak, Dar Sokak, Tepe Sokak, Çatal Sokak, Cami Sokak, Atıcı Sokak, Ara Sokak, Meydan Sokak ve Günaydın Sokakta yer almaktadır.

4.2.1.3.Yeni Tip Konutlar

Bu tip konutlar 1970 yılından sonra yapılmaya başlanmıştır. Özellikle göçlerle gelen nüfusun yaptığı evler oluşturmaktadır. Ayrıca eski evlerin eskikip oturulamayacak duruma gelmesinden dolayı bu evler yıkılıp yerine yeni evlerin yapılması zorunlu hale gelmiştir. Daha çok eski evleri yıkıp yerine yeni evler yapan aileler maddi durumu biraz daha iyi olanlardır. Bu arada bağ ve bahçe içerisinde yapılan evleri de yeni tip konutlara örnek olarak verebiliriz. Bu evlerin varlığı mahallede modernleşmenin varlığını gösterir. Yeni tip konutlar genellikle iki ve üç katlıdır. Birkaç evde de dört katlı konuta rastlanılır. Bu konutların iki ve üç katlı olmasının sebebi; göçle beraber yalnızca bir tek ailenin gelmeyip aile efradı ile beraber diğer akrabalarında birlikte gelmesinden dolayı çok katlı yapıp hep birlikte yaşama isteğinden kaynaklanmaktadır.

Bu konutlar modern ve planlı evlerdir. Banyo ve hela evin içinde bulunmaktadır. Oda sayısı 2 -3 hatta kalabalık olan ailelerde daha fazla olmaktadır. Bu tip konutların yapısında tuğla ve beton malzeme kullanılmıştır. Çatılarda ise kiremit ve saç malzemenin kullanıldığı görülmüştür.

Harita 9:Gümüşkavak Mahallesi Merkez Yapı Malzemesi Haritası

Tablo 10: Gümüşkavak Mahallesi'ndeki Konutların Eski - Yenilik Durumu

Eski	Yeni	Toplam
130	168	298

Grafik 16 : Gümüşkavak Mahallesi'ndeki Konutların Eski - Yenilik Durumu

Yeni konutlara özellikle Yeşiltepe Küme Evlerinde, Gümüşkavak Caddesi, Bahçeli Sokak, Dutlu Sokak, Sivrice Caddesi'nin devamında, Gül Sokak ve Şerefli Sokakta rastlanılır. Ayrıca eski sokaklar arasındaki yıkılan evlerin yerine yapılan evlerde yeni konutların bulunduğu alanlardır. Gümüşkavak Mahallesi'nde konutlarda kullanılan ısınma aracını da belirtme gereği duyduk.

Tablo 11: Gümüşkavak Mahallesi Konutlarında Kullanılan Yakacaklar

Kömür	Odun	Petrol Ürünü	Diğerleri	Toplam
46	280	20	12	358

Yapılan arazi etütlerinde kömür, odun ve petrol ürünleri dışında 12 konutta da yakacak olarak odun ve kömürün yanında tezek kullanıldığı görülmüştür. Bu da yerleşme alanında hala köy yaşantısının varlığının kanıtıdır.

Tablo 12: Gümüşkavak'ta Cadde Ve Sokaklar Bazında Yapıların Eski, Yeni Durumu Ve Kat Sayıları

MAHALLE	SOKAK (CAD)	MESKEN		KAT SAYISI
		Eski	Yeni	
		4	5	1
2	3			
Gümüşkavak	Cahit Dalokay		7	2
2	2		1	
Gümüşkavak	Gümüşkavak	10	8	2
12	3	1		
Gümüşkavak	Sivrice	24	19	6
34	3			
Gümüşkavak	Barbaros	4	13	2
13	1	1		
Gümüşkavak	Gül	7	15	7
15				
Gümüşkavak	Dutlu	3	11	3
9	1	1		
Gümüşkavak	Kanal	1	12	2
8	3			
Gümüşkavak	Cami	8	1	2
7				
Gümüşkavak	Meydan	9	1	2
8				
Gümüşkavak	Dar	7	4	3
8				
Gümüşkavak	Ara	5		2
3				
Gümüşkavak	Bahçeli	12	5	3
13	1			
Gümüşkavak	Kesik	2	5	1
6				
Gümüşkavak	Tepe	5	3	1
6	1			

Gümüşkavak 6	Çatal	7		1
Gümüşkavak 3	Küçük 1	2	2	
Gümüşkavak 4	Karanfil 1	2	4	1
Gümüşkavak 6	Günaydın	3	4	1
Gümüşkavak 7	Atıcılar	7	2	2
Gümüşkavak 5	Yazı 2	2	5	
Gümüşkavak 3	Şerefli 3	1	7	
Gümüşkavak 37	Yeşiltepe Küme Evleri 6	10	40	7
TOPLAM 28	130 4	168 1	50	215

Kaynak: Arazi etütleri

4.2.2. İdari Alanlar

Gümüşkavak Mahallesi, mahalle olmanın özellikleri içerisinde tabi olarak muhtarlıkla idare edilmektedir. Buna bağlı olarak mahallede resmi devlet kurumları olarak; Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, Bölge Trafik Müdürlüğü, Sağlık Ocağı, İlköğretim okulları bulunmaktadır.

Meteoroloji Bölge Müdürlüğü:

Meteoroloji Bölge Müdürlüğü 1978 Yılı'nda 3254 Sayılı Yasa ile DMİ Genel Müdürlüğü'ne bağlı taşra teşkilatı olarak kurulmuştur. Elazığ Bölge Müdürlüğü bünyesinde Elazığ, Bingöl, Tunceli il ve ilçelerindeki meteoroloji istasyon müdürlüklerinden teşekkül etmiştir. . 1989 Yılı'nda araştırma sahamız olan Gümüşkavak Mahallesi'ne taşınmıştır.

Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'nde;

Bölge Müdürlüğü'nde : 30

Hava Meydanı'nda : 21

Bağlı İstasyonlarda : 59

Olmak üzere toplam 110 personel çalışmaktadır.

Foto: 18. Gümüşkavak Mahallesi'nin Eski Çarşı Alanı

Foto13: Meteoroloji Bölge Müdürlüğü

Bölge Trafik Müdürlüğü: 1992 Yılı'nda kurulmuştur. Bölge Trafik personeli için 16 dairesel lojmanlar bulunmaktadır.

45 Personeli bulunan Müdürlükte ayrıca diğer asayiş şube personeli de bu mevkide bulunmaktadır. 5 Katlı binası ile araştırma sahamızın en yüksek yerleşim konutlarına sahiptir.

Foto 14: Gümüşkavak Mahallesi'nde Bölge Trafik müdürlüğü. Bu Bina yerleşim alanının En Büyük Binasıdır. Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi ve Sağlık Ocağı: Elazığ Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi 2001 yılında Gümüşkavak Mahallesinde hizmete açılmıştır. Fakat şehir merkezine uzak ve şehrin gelişim yönüne ters istikamette bulunması nedeniyle yapılan baskılar sonucunda Gümüşkavak Mahallesi'nden alınıp 2004 yılında Cumhuriyet Mahallesine taşınmıştır. Diş merkezinin mahallede hizmet verdiği süre zarfında özellikle minibüs esnafı açısından Gümüşkavak mahallesine ekonomik yönden çok faydası olmuştur. Aşağıdaki tabloda belirtilen rakamlar Ağız ve Diş Merkezinin Mahalle için ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi eski yerinden taşındıktan sonra şu anda Diş Merkezi yerinde 112 Acil ve Sağlık Ocağı hizmet vermektedir.

Tablo 13: Yıllara Göre Ağız Diş Sağlığı Çalışmaları

ÇALIŞMALAR	2001	2002	2003	
Toplam Muayene Sayısı	35341	41594	42244	
Çekilen Diş Sayısı	12064	15528	18240	
Cerrahi Müdahale Sayısı	5140	6876	9454	
Yapılan Dolgu Sayısı	3235	4064	3774	
Yapılan kanal dolgu Sayısı		164	1013	160
Protez Sabit üye Sayısı	3687	3806	4219	
Çekilen Normal Röntgen	1214	2955	5377	
Toplam sevk Edilen Hasta Sayısı		1622	4393	8044

Foto 15: Ağız ve Diş sağlığı Merkezi Eski Binası

4.2.3. İş ve Ticaret Alanları

Gümüşkavak, mahalle olmasına rağmen bir köy görüntüsünden hala kurtulamamıştır. Nüfusunun az oluşu, yerleşme şekli, yerleşme tipi, yerleşmedeki ekonomik faaliyetler ve yerleşmedeki ticarethanelerin durumu mahalle'nin köy görüntüsünden kurtulamadığının göstergesidir.

Araştırma alanımızdaki ticarethanelerin dağılımına baktığımızda 2 adet benzin istasyonu, 5 adet bakkal, 1 tıpçü, 1 berber 1 adet çay ocağı, adet kahvehane bulunmaktadır. Yani toplam 12 işyeri mevcuttur. Benzin istasyonlarından Aytaçlar Petrol Ofisi 1962 Yılı'nda kurulmuştur. Benzin istasyonunda 6 işçi çalışmaktadır. Bunlar arasında Gümüşkavak Mahallesi'nden insanların çalışmadığı görülmektedir. Mahalle insanlarından bazıları ara sıra çalışmış ancak bu süreklilik göstermemiştir.

Foto 16: Kekliktepe Kavşağındaki Aytaçlar Petrol İstasyonu

Foto 17: Mahalle'nin Diğer İstasyonu Sunpet Petrol

Harita 10:Gümüşkavak Mahallesi Merkezi İş Sahası Haritası

Harita - 10 Gümüşkavak Mahallesi Merkezi İş Sahası Haritası

Diğer Petrol Ofisi olan aslan Petrol (Sunpet) 1995 Yılı'nda kurulmuştur. 4 işçinin çalıştığı benzin istasyonunda gene Mahalle'den bir kimse bulunmamaktadır (2006 Yılı'na kadar BP İstasyonu olan benzinlik bu tarihten sonra SUNPET olmuştur.

Geri kalan ticarethanelerin 6 tanesi ise Gümüşkavak Caddesi'nde yer almaktadır. Bunun haricinde kalanlar da Mahalle'ye serpilmiş durumdadırlar.

Gümüşkavak Mahallesi'nde toplam 10 işyeri bulunmasına karşılık, komşu Kızılay Mahallesi'nde 23 işyeri, Aksaray'da ise 56 işyeri bulunmaktadır.

Bu karşılaştırmalar yapıldığı zaman Gümüşkavak Mahallesi'nin ne kadar ağır geliştiği görülmektedir. Bütün bunların yanında Gümüşkavak'ta bulunan işyerlerinin halkın temel ihtiyaçlarını karşılayan işyerlerinden olması, yatırımın istihdama yönelik olmadığını da gözler önüne sermektedir. Halkın maddi durumunun iyi olmayışında genellikle bakkallarda satılan ürünlerin markaları tercih edilen düzeyde değildir.

Foto 18: Harput Yem Sanayi'nden Bir Görünüm

Bu ticarethanelerin genellikle halkın zaruri ihtiyaçlarını karşıladığı konumundadırlar. Çay ocağı ve kahvehaneler ise mahalle sakinlerinin bulunduğu ve toplandığı alanlardır. Bu alanlar köy meydanları ve köy odaları gibi bir görünüm içinde bulunmaktadır.

Harpur Yem Sanayi: 1995 tarihinde işletmeye açılmış ve bu tarihten itibaren üretime geçmiş olan Harpur Yem Sanayi, günlük 200 ton üretim yapmaktadır. 20 işçinin çalıştığı fabrikada Mahalle'den de iki kişinin çalıştığı görülmüştür. İşlerin yoğun olduğu dönemlerde Mahalle'den muvakkat işçi alımının yapıldığı da söylenmektedir.

Hasbek Tarım ve Zahircecilik: 1996'da faaliyete başlayan fabrikada özellikle yem üretimi yapılmaktadır. Fabrika, araştırma alanındaki, özellikle arpa toplacılığı yaparak fabrikada arpa kırımını gerçekleştirerek Pazar tüketimine sunmaktadır. 5 işçinin çalıştığı ticarethanede günlük 20 ton arpa işlenmektedir.

Foto 19: Mahalle'deki Hasbek Tarım ve Zahircecilik

Gülbay Un Fabrikası: Gülbay Un Fabrikası, 1992 yılı'nda Doğu Anadolu ve Elazığ Bölgesi'nde un ve kepek üretimi amacıyla kurulmuştur. Son teknolojiye sahip üretim alt yapısı ürünlerini ve sistemlerini araştırma ve geliştirme yönünde bir anlayış ile hareketle, çiftçiden üretime üretimden satışa ve satış sonrası desteğe kadar bir zincir içerisinde her safhayı kendi bünyesinde gerçekleştirebilecek kapasiteye haizdir. Firmanın yirmiden fazla personel altyapısının önemli bir kısmı değişik disiplinlerden teknisyenler ve ustalar oluşturmaktadır. Fabrika'nın kurulu altyapısı 250 ton buğday / gün kırma kapasitesi , 10 valsli kırma makinası ve tam teçizatlı laboratuvarıyla üretimin bütün kademelerini kapsamaktadır. Mahallenin en fazla çalıştığı fabrika burasıdır. Çalışan işçilerin % 60 ' a yakını inceleme alanımızdandır. Ayrıca Toprak Mahsülleri Ofisinin Hububat alım merkezi olan alan Gülbay Un Fabrikası tarafından kiralanmıştır.

Foto 20: Mahalle'deki En Büyük sanayi Kuruluşu: Gülbaylar

4.2.4. Tarım Alanları

Anadolu'da ilk iskân edilen yerlerden biri olan araştırma alanımızda tarımsal üretim uzun zamandan beri yapılmaktadır. Elde edebildiğimiz bilgilere göre araştırma alanımızda en fazla ekilen ürünler tahıl ürünleridir. Bundan başka pamukla bağcılık da önemli yer tutmuştur.

Tablo 14: Yerleşmede Tarım Ürünleri Üretimi (1518-1566)

Buğday (Kile) (Müd)	Arpa (Kile)	Darı (Kile)	Pamuk (Müd)	Şıra
1518	1566	1518	1566	1518
1566	1518	1566	1518	1566
5000	4530	1250	2265	1300
-	150	350	2000	-

Kaynak: M.Ali Ünal'ın XVI. Y.y.'da Harpur Sancağı.

Tablodan da anlaşılacağı gibi en fazla üretim buğdayda gerçekleşmiştir. Fakat 1518 yılı'na nazaran 1566 Yılı'nda üretimde bir azalmanın olduğu görülmektedir.

Buğdaydan sonra ikinci önemli hububat arpa olarak görülür. Budayın tersine arpa, 1518 Yılı'na göre 1566'da düşüş yaşanmamış aksine yaklaşık olarak iki kat bir artış göstermiştir. Pamuk üretimi de arpa gibi iki kat bir artış göstererek istikrarlı bir artışla bunu devam ettirmiştir.

16.Yüzyıldan Cumhuriyet'e kadar ürün miktarları ve alanları değişse bile hemen hemen aynı ürünler araştırma alanımızda yetiştirilmiştir.

Darı üretiminde yerleşim alanının çok fazla üretim yapıldığını söyleyemeyiz. Buna neden olarak da buğday

ekmeğinin darı ekmeğinden daha fazla tüketildiğini göstermek mümkündür.

Araştırma alanımızda eskiden yetiştirilen ürünlerden birisi de bağcılıktır. Bağcılık ürünlerinin 1566 Yılı verilerine göre üretimi aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

Tablo 15: Hırhik, İğiki ve Kesrik Köylerinin 1556 Yılı Bağcılık Üretimi:

YIL	KÖYLER	KÖK SAYISI	ALINAN ÜRÜN
1566	Hırhik	28.800	1.440
	İğiki	22.000	1.100
	Kesrik	240.000	12.000

NOT: Bu dönem kayıtlarında her 100 kök üzerinden 2 akçe vergi alındığı görülmektedir.

Kesrik (Kızılay) Mahallesi'nde ekilen kök sayısının Hırhik (Gümüşkavak) ve İğiki (Aksaray)'ye göre yaklaşık 10 kat olduğu anlaşılmaktadır.

Bağcılığın fazla bir emek gerektiren bir faaliyet olmayışı ve hububat üretimine müsait olmayan alanlarda gerçekleştirilmesi sebebiyle bölgede önemli bir yer tutmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. GÜMÜŞKAVAK MAHALLESİ'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI

Gümüşkavak Mahallesi'nin ekonomik faaliyetleri ve bu ekonomik faaliyetlerin meydana getirdiği ekonomik olaylar zaman içinde sürekli bir değişim gösterdiğinden dolayı tarihi seyir içinde izlemek ve bunu kayıtlar altında göstermek pek mümkün olamamıştır. Bu durum genel bir bilgi çerçevesinde şöyle özetlenmektedir:

"Bir yöredeki ekonomik faaliyetler ve bu faaliyetlerin meydana getirdiği ekonomik olaylar, hem içerisinde bulunduğu tabii ortamın özelliklerini hem de uzak ve yakın çevresinin sosyo-ekonomik şartlarını bünyelerinde taşırlar (Sergün, 1975: 104).

Bir bölgenin herhangi bir yerleşim merkezindeki nüfusunun çoğunlukla günlük ihtiyaçtan lüks tüketim ihtiyaçlarına kadar olan talebi her yerde tam manasıyla memnuniyet verici şekilde karşılanamaz. Bir yerleşim yöresindeki nüfus için en çok gerekli hizmetler bir merkezi yerde oluşmuş bir ekonomik merkezde sunulmaktadır.

Bu merkezi yer, çevresindeki diğer yerleşim merkezlerinin belirli fonksiyonlarını üstlenmekte ve kendi nüfusunun ihtiyaçlarına cevap vermesine ek olarak çevresine hizmet getirmek açısından da ayrıca önem kazanmaktadır (Karaboran, 1989: 95).

5.1. Tarımsal Faaliyetler

Tarım, yeryüzündeki belli başlı üretim şekillerinden en gerekli ve en yaygın olanıdır. Tarımın yeryüzündeki en faaliyet olması yanında, tarım topraklarında yeryüzünün en önemli kaynaklarından (Tümertekin, 1994: 60) . Gümüşkavak Mahallesi'nde tarım alanları genellikle Şorşor Deresi'nin iki yanına doğru serpilmiş durumdadır. Özellikle Uluova Sulama Kanalı ve eskiden Şorşor Deresi'nden sağlanan su ile sulu tarım alanları yaygındır. Gümüşkavak Mahallesi'nin içinden geçmekte olan Şorşor Deresi Uluova'daki diğer yerleşim birimlerinden geçerek Keban Baraj Gölü'ne dökülmektedir. Derenin başlangıcını oluşturan Azgan ve Çalgan Dereleri Elazığ ilinin kuzey bölümünde (Fırat üniversitesi sınırlarının kuzeyinde yer alan dağ kümeleri arasında) yer almaktadır. Her iki dere kışın yağışlarla birlikte su taşıyan ancak yazın su akışı olmayan bu derelerin Şorşor Deresine kadar olan uzunluğu yaklaşık 5 km dir. Fırat Üniversitesi geçtiği bölümler ile Şorşor Deresi'ne kadar olan akış yatağı beton kesitler içerisinde alınarak kapatılmıştır. Bu derenin dışında Şorşor Deresi'ni besleyen iki ayrı su kaynağı daha vardır. Bunlardan biri Aksaray Mahallesi sınırları içinde yer alan Kırk Göze'dir. Bu gözelerden çıkan temiz ve önemli miktardaki kaynak suyu yaz ayları da olmak üzere düzenli olarak Şorşor Deresi'ne akmaktadır (Geçmişte Aksaray Mahallesi ve diğer yerleşim birimlerinde tarımsal sulamada kullanılmakta idi).

Foto 21: Gümüşkavak Mahallesi'nden Geçen Şorşor Deresi

Şorşor Deresi'ni besleyen diğer su kaynağı ise Elazığ il merkezinin ilk yerleşim birimlerinin kanalizasyon şebekesi ve daha sonra yağmurlama şebekesi olarak yapılan alt yapı sistemlerine bağlanan kanalizasyon sulardır. Şehrin ana merkezini oluşturan Şehit İlhanlar Caddesi, Gazi Caddesi, Yeni Mahalle, Kültür Mahallesi, Nailbey Mahallesi'nin önemli bir bölümünün kanalizasyon suları Yeşildere Sokak, İstasyon Caddesi'ni takiben Aksaray ve Hicret Mahalleleri'ni sınır çizgisinden Azgan ve Çalgan Dereleri'nin kapalı kesitine bağlanmışlardır. Önemli bir debiye sahip olan kanalizasyon suları Şorşor Deresi'nin temel su kaynağını oluşturmaktadır. Şorşor Deresi'nin taşıdığı su geçmişte olduğu gibi günümüzde yaz aylarında tarımsal sulamada kullanılmaktadır (Aksaray Mahallesi'nin alt kesimleri, Kızılay Mahallesi, Gümüşkavak Mahallesi ve geçtiği diğer yerleşim birimlerinde tarımsal sulama amaçlı kullanımı devam etmektedir). Ancak bu derenin taşıdığı suyun tarımsal sulamaya uygun olmadığı ve halk sağlığını tehdit ettiği 28.07.2004 tarihli İl Hıfzıssıhha Kurulu kararında ve diğer sağlık kurumu kararlarında belirtilmiştir

Şorşor Deresi ismini aldığı noktadan döküldüğü Kehli Çayına kadar uzunluğu yaklaşık 12 km'dir.

Sulu tarımın yapıldığı alanlar da daha çok şeker pancarı ekimi yapılmaktadır. Şorşor Deresi çevresi ise daha çok bağ ve bahçelik alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuru tarım alanları ise özellikle Kızıltaşı ve Karataş tepelerine doğru olan yamaçlar boyunca yapılmaktadır.

Yetiştirilen tarım ürünleri ve coğrafi dağılımları, araştırma sahamızda yetiştirilen ürünleri tahıllar, meyve ve sebzeler, sanayi bitkileri olmak üzere gruplara ayırarak inceleyebiliriz.

5.1.1. Tahıllar

Buğday ve arpa alanımızda yetiştirilen başlıca tahıllardandır.

Buğday: İnsanların temel ihtiyacını teşkil eden buğday, tarım ürünleri arasında birinci sırayı oluşturur. Genellikle mahallenin Yeşiltepe Küme evleri çevresinde üretilir. Yaklaşık arpa ile birlikte 1100 hektarlık bir alanda ekimi yapılmaktadır. Buğday daha çok kışlık olarak ekilmektedir. Sonbahar aylarında ekilen buğday, kışın kar örtüsü altında kalır. Çünkü araştırma sahamızda yapılan buğday ekimi, daha çok kuru tarım faaliyetlerine dayanır. Bir çok ailenin evde kendi ekmeklerini yapmasından dolayı önemli bir geçim kaynağıdır.

Arpa: Buğdaydan sonra ekimi yapılan diğer üründür. Çiftçiler hayvanları için kendi ihtiyacını karşıladıktan sonra geri kalanını TMO'ya satmaktadır. Arpa, buğdayla birlikte 1100 hektarlık alana ekilir.

Tablo 16: Gümüşkavak Mahallesi'nde Ekilen Ürün Dağılımı:

ÜRÜN ADI	MİKTARI (DEKAR)
Karışık Sebze	51
Karışık Meyve	160
Üzüm	150
Arpa-Buğday	1100
Fiğ	350
Yonca	75

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü: 2006.

5.1.2. Meyve ve Sebzeler

Araştırma alanımızdaki meyve ve sebze ekim alanları daha çok Şorşor Deresi çevresinde yapılmaktadır.

Özellikle sulanabilen alanlarda yapılır. Meyve olarak elma, armut, şeftali, kaysı gibi ürünler yetiştirilir. Bu ürünler daha çok kendi ihtiyaçlarını karşılamak için ekilir. Birkaç aile dışında meyve satan yoktur. S atanlar ise daha çok pazarlara götürüp kendileri satmaktadırlar.

Ayrıca tamamına yakını polikültür tarım şeklinde yapılmaktadır. Meyve bahçeleri içinde sebzeçilik yapılmaktadır. Mahalle halkının üretip pazarlara götürerek kendi sattıkları maydanoz, nane, reyhan, soğan gibi ürünler temel geçim kaynakları arasındadır. Ayrıca son yıllarda birçok kişi tarafından roka ekimi yapılarak pazarlara sevk edilmektedir. Mahalle'deki bu faaliyetler eskiden daha da fazla ve önemli bir yere sahipmiş. Sonradan, özellikle Şorşor Deresi'nin sularına katılan pis sular ve lağım suları bu faaliyetin azalmasına neden olmuştur.

5.1.3. Şeker Pancarı

Araştırma sahamız Uluova içinde yer aldığından dolayı şeker pancarı, ekim alanlı içinde yer almaktadır.

Özellikle Uluova Sulama Projesi içinde yer alan Mahalle'de halkın temel geçim kaynaklarından bir tanesi şeker pancarı ekimidir.

Foto 22: Uluova Sulama Kanalı ve Şeker Pancarı Ekim sahası

Tablo 17: Gümüşkavak Mahallesi'nde Şeker Pancarı Ekimi ve Alınan Ürün Miktarı:

YIL	EKİM (DEKAR)	ÜRETİM (TON)
1995	390	1405
1996	433	1277
1997	398	1687
1998	351	1377
1999	387	1499
2000	280	1426
2001	172	1189
2002	323	1165
2003	251	1269
2004	269	1066
2005	200	985

Kaynak: Elazığ Şeker Fabrikası (2006).

Mahalle'nin giderek büyümesi ve göç etkinliklerinden dolayı tarım arazilerinin daraldığı görülür. Bu da şeker pancarı ekim alanlarının daralmasına sebep olmuştur.

Tablodan da anlaşılacağı gibi şeker pancarı ekim miktarları yıllara göre bir yıl artıp , bir yıl azalmaktadır. Ayrıca, 1995 yılından 2005 Yılı'na gelinceye kadar şeker pancarı ekim alanlarının yarı yarıya azaldığı görülür. Bundan ekim alanlarına nöbetleşe ekim yapılması ve tarım alanlarının giderek daralması da önemli bir yere sahiptir.

5.1.4. Bağcılık

Üzüm bağları, Elazığ ve çevresinde eskiden beri önemli bir yere sahiptir. 1566 yılında 28.800 kök bağın bulunduğu araştırma sahamızda giderek bağcılık faaliyetlerinin azaldığını gözlemlediğimiz kadarı ile görmekteyiz. Fakat sahamızda yapılan incelemelerimizde birkaç ailenin yeni yeni entansif yöntemlerle bağcılık faaliyetleri ile uğraştığı görülmektedir. Birçok aile ise eskiden kalan bağlarını arazinin bir kısmında barındırmış ve kendi ihtiyaçları için kullanmaktadırlar. Araştırma alanımızda 1566 Yılı'nda 28.800 kök olan bağ şimdi ise 150 dekarlık bir alana sahiptir.

5.1.5. Diğerleri

Tarımla uğraşan Mahalle sakinlerinin çoğu evlerinde kendi ihtiyaçlarını karşılamak için hayvan da beslemektedirler. Hayvanlarının yem ihtiyacını karşılamak için tarım alanlarının bir kısmını yem bitkilerine ayırmışlardır.

Foto 23: Araştırma Alanımızdaki Modern Bağcılık Faaliyetleri Yeni Yeni Yapılmaya Başlamıştır.

5.2. Hayvancılık

Ülkemizin coğrafi potansiyeli bu memleketin her noktasında hayvancılık uğraşısının geçerli olmasını mümkün kılmıştır. Bu nedenledir ki bölgelerin ve yörelerin fiziki karakterine, üzerinde yaşayan insanların kültür düzeyine, sosyo-ekonomik yapılarına uygun düşecek tipte birbirinden kısmen farklı hayvancılık uğraşmaları gelişmekte, bu örgütün çok değişik ve zengin bir bünyeye sahip olmasına neden olmuştur (Tunçdilek, 1978: 53) .

Hayvancılık, araştırma alanımızda daha çok besi hayvancılığı olarak yapılmaktadır. Bunun yanında yaklaşık % 30 , evde ise kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere büyük baş ve küçük baş hayvan beslenilmektedir. Ayrıca arazi inceleme ve araştırmalarında Köy'e göç yolu ile gelen üç Beritan ailesi küçükbaş hayvancılık yapmaktadır.

Halkın temel geçim kaynağı olan tarımın yanında birçok ailenin hayvancılığı tarla tarımı yanında ek bir iş olarak yapmaktadır. Fakat giderek hayvancılık, kentleşmenin etkisi ile önemini kaybetmektedir.

Daha önce belirttiğimiz gibi araştırma alanımızda hayvancılık daha çok besi hayvancılığı olarak yapılmaktadır. Özellikle Palu ve Bingöl'den gelen aileler besi hayvancılığı ile uğraşmaktadır. Zaten inceleme alanımıza ve çevresi Elazığ'da besi ahırcılığının yapıldığı yerler olarak bilinmektedir. Alanımızda 12 adet besi ahır bulunmaktadır.

Foto 24: Hayvancılık Faaliyetlerinden Bir Ahır Görüntüsü

Ayrıca Tarım İl Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre 2006 Yılı, itibarı ile inceleme alanımızda 1989 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Besi hayvancılığı tamamı ile ticarete yöneliktir.

Mahalle'de ayrıca arıcılıkla uğraşan iki aile mevcuttur. Bu aileler Yeşiltepe Küme Evleri çevresinde bulunmaktadır. Araştırma sahamızda göze çarpan diğer bir husus da dut ağaçlarının fazlalığıdır. Dut ağaçlarının fazlalığı eskiden ipekböcekçiliği yapıldığının bir kanıtı olarak görülmektedir. Zaten Mahalle'de yapılan incelemelerde yaşlı insanların buralarda eskiden ipekböcekçiliği yapıldığını söylemeleri de bunun bir başka delili olarak görülmektedir.

5.3. Diğer Ekonomik Faaliyetler

Gümüşkavak mahallesi'nin temel geçim kaynağı, tarım ve hayvancılıktır. Bunun dışında Mahalle sakinlerinden kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan bir gurup yer almaktadır. İşsizliğin fazla olduğu ve gelir seviyesinin genelde düşük olduğu gözlenir.

Gümüşkavak Mahallesi'nde, inşaat sektöründe çalışanlarla birlikte serbest çalışanların çalışanlar içinde payı hayli yüksektir. Bununla birlikte araştırma alanımızda yurt dışında çalışan nüfus da bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gümüşkavak Mahallesi'nin tarihi gelişimleri ve günümüzdeki fonksiyonları üzerine yaptığımız çalışma ile ilgili olarak elde ettiğimiz sonuçları şöyle özetleyebiliriz.

Harput, Türk hakimiyeti öncesinde Doğu Anadolu'da müstahkem bir kaleye sahip olduğundan tarih boyunca birçok mücadeleye arena olmuştur.

Türk hakimiyetine geçtikten sonra ise, 16. Yüzyılın başlarına kadar sırasıyla Çubuk ve oğlu, Artuklular, Selçuklular, Dulkadiroğulları, Akkoyunlular gibi Türk devletlerinin önemli merkezlerinden birisi olmuştur.

Çaldıran Zaferi'ni müteakip 1516 Baharı'nda Osmanlı idaresine geçen Harput ve çevresinde, bugünkü Elazığ ili merkez ilçe ve araştırma sahamızın içinde bulunduğu alan ve Sivrice ilçesini içine alan yaklaşık 3200 kilometrekarelik bir alanda Diyarbakır Eyaleti'ne bağlı bir sancak meydana gelmiştir (Ünal,1989: 227).

Araştırma sahamızın Uluova içinde yer almasından dolayı başlangıçta toplu bir yerleşme özelliği göstermesine rağmen sonradan meydana gelen başta göçlerin etkisiyle Mahalle'de yerleşime yeni açılan alanlarda dağınık bir yerleşme hakim duruma geçmiştir. Yerleşme alanımızın ilkönce köy olmasından dolayı plansız bir yerleşme durumunda idi. Daha sonradan yerleşme alanımızın mahalle olması ile birlikte yeni yapılan cadde ve sokaklar ve hatta konutlar planlı bir şekilde yapılmıştır.

1518 Yılı'nda 18 gayrimüslim nüfusa sahip olan köy, 1566 Yılı'nda 78 kişi olmuştur. 1518-1523 yılları arasında Harput ve çevresinde olduğu gibi araştırma sahamızda da gayrimüslim nüfusundaki artış hızının Müslim nüfus artış hızının çok üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Fakat 1523-1566 yılları arasında durum tersine dönmüştür. Öyle zannediliyor ki bu durumun sebebi 16. Yüzyılın başlarından itibaren Türkmen aşiretlerinin İran'a doğru başlattıkları göç hareketleridir. Zamanla bu alanlarda bulunan gayrimüslimlerin yerini göç hareketleri ile Müslim nüfus almıştır (Ünal, 1989 : 229) .

Gümüşkavak Mahallesi çok eski bir köy yerleşmesi olup Elazığ'ın bir mahallesi konumuna gelince beraberinde de bir çok problemi getirmiştir. Yapılan araştırma ve istatistiklerde yerleşmenin mahalle olması ile birlikte özellikle Elazığ'ın doğu kısmından gelen göçlere ev sahipliği yapmıştır. Bu da Mahalle nüfusunun giderek arttığı ve Mahalle'nin bir geçici ve geçeköndü alanı olarak belirlenmesinde etken rol oynamıştır.

Yapılan nüfus sayımlarında da kadın-erkek nüfus artış ve azalışlarının birbirine paralel olduğu görülmektedir.

Örneğin: 1935 Yılı'nda 136 kadın nüfus, 117 erkek nüfus var iken 1975 sayımında 494 kadın nüfus, 500 erkek nüfus bulunmaktadır.

Ayrıca yapılan nüfus sayımları ve istatistikler sonucunda Mahalle'de genç nüfusun fazlalığı görülmektedir. Elazığ genelinde olduğu gibi Gümüşkavak'ın genç nüfusunun fazlalığı beraberinde işsizliği de getirmektedir. Gümüşkavak Mahallesi'nde okuma yazma oranı pek yüksek değildir. 1005 Yılı itibariyle toplam nüfus içinde %15 lik kısmı okuma- yazma çağında değil, % 25 okuma-yazma biliyor, ilkökul mezunu % 30, Ortaokul mezunu %15, lise mezunu % 8 ve Üniversite mezunu ise % 1 lik kısmı oluşturmaktadır. Göze çarpan diğer bir hususta okuyan nüfusun büyük bir çoğunluğunun erkek nüfus olduğu kadın nüfusun pek fazla olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum son yıllarda yapılan kampanyalarla düzeltilmeye çalışılmaktadır.

Gümüşkavak mahallesinde yalnızca iki ilköğretim okulu mevcuttur. Bir tanesi eski yerleşim merkezi içinde bulunan Gümüşkavak ilköğretim okuludur. Bu okulda 18 derslik ve 221 kadrolu öğretmen yer almaktadır. Öğrenci sayısı 170 erkek, 149 kız olmak üzere toplam 319' dur. Yeşiltepe ilköğretim ise 1 derslik 2 öğretmen bulunur. Birleştirilmiş sınıf olarak hizmet veren okulda 15 kız, 15 erkek toplam 30 öğrenci bulunur.

Gümüşkavak mahallesinin ekonomik ve kültür seviyesinin düşük olmasından dolayı sağlık açısından bazı problemler doğmaktadır. Yerleşme alanında köydeki gelenekleri sürdüren aileler (tezek yapımı gibi) çevre kirliliğinden dolayı bazı hastalıklara sebep olmaktadır. Ayrıca Şorşor deresi ile şehirden gelen tüm pislikler burada toplanmakta ve buralarda oynayan çocuklar zaman zaman hasta olmaktadır.

Gümüşkavak mahallesi şehir merkezine yakın olmasından dolayı çok fazla gelişme imkanı bulamamıştır. Ayrıca tarım alanlarının geniş yer kaplaması ve halkın büyük bir kısmını tarımla uğraşmasından dolayı araştırma alanında kırsal yerleşme özellikleri hakim duruma gelmiştir. Mahallede yetiştirilen sebze ve meyveler genellikle şehir merkezindeki Pazar alanlarında satılmaktadır.

Araştırma sahamız eski bir yerleşim olduğu için cadde ve sokakların çoğu dar, bozuk ve araçların girmediği alanlardır. Yalnız sonradan açılan caddeler ve sokaklarda herhangi bir sorun yoktur. Eski yerleşim alanında meskenler genellikle eski ve kat sayıları 1 ve 2 dir. Sokaklar dar, pencereler küçük ve evlerin basık olmasından dolayı görüntü bazında şehre yakışmayan bir görüntüdedir.

Gümüşkavak mahallesinde halkın geçim kaynağı genellikle tarım ve hayvancılıktır. Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların sayısı toplam çalışanlar içinde % 2' yi geçmez. Daha çok halk kendi bağ ve tarlalarında çalışmaktadır. DSİ tarafından yapılan Uluova sulama kanalı ile tarım alanları sulanmaktadır. Şorşor deresi ıslah edilip tekrar eski günlerdeki gibi yeşil kuşak alanları olarak halkın hizmetine sunulması ve sulamada tekrar kullanılmaya başlanması gerekir. Ayrıca bu alanlarda regresyon alanları artırılmalıdır. Uluova sulama projesi ile bağcılık ve diğer tarım faaliyetleri daha düzenli hale getirilmelidir.

Elazığ Güney Çevre Yolu çok yakın zamanda araştırma sahamızın ortasından geçecek ve bu proje ile Mahalle'nin çok fazla gelişeceğinden herkes umutludur. Ancak Güney Çevre Yolu güzergahı harita, plan ve uygulama işleri mevcut şehirle birlikte ele alınması gerekmektedir. Bunlar yapılmadıkça gelecek için çok iç açıcı durum gözükmemektedir. Yani araştırma sahamızın mevcut hali ile kalmaması yeni halinin şehirle bağlantıları sağlanmalı sosyal, kültürel, ticari faaliyetler gibi uyumsuzluklar ortadan kaldırılmalıdır. Çünkü Güney Çevre Yolu Projesindeki alanlar gelecekteki kentsel gelişme alanlarını oluşturacağı için, şimdiden yeni yerleşim alanlarının canlandırılması ancak eski yerleşim alanları ile olan bağlantılar sayesinde gerçekleşecektir.

BİBLİYOGRAFYA

AKDEMİR, İ. O., 1996, "Muratçık Ovası'nın (Elazığ) Yerleşim Tarihi " F. Ü. Sos. Bil. Derg. C: 8 Sayı: 1, s. 47-62, ELAZIĞ.

AKDEMİR, İ. O., 2004, Gölbaşı İlçesi'nin (Adıyaman) Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, F.Ü. Sosyal Bilimler Enst. (yayınlanmamış Doktora tezi), ELAZIĞ.

AKKAN, E., 1972, "Elazığ ve Keban Baraj Çevresinde Coğrafya Araştırmaları" Ank.Üniv. :D.T.C.F Coğ. Araş. Der. Say, 5-6 syf. 175-214, ANKARA.

BAYKAL, F., 1990 "Salihli Kentsel Alanın Genişlemesinde ve Belirli Yörelere Kaymasında Rol oynayan Faktörler" Coğ Araş. Derg. C: 1 Sayı; 2 Shf. 311 ANKARA.

ÇAĞLAYAN, H., 1996, "Akçadağ'ın (Malatya) Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri " F. Ü. Sos: Bil. Derg. C: 8 Sayı: 1, s.87-124, ELAZIĞ.

ÇAĞLIYAN, A., 2002, Baskil İlçesi (Elazığ) Coğrafyası, F.Ü. Sosyal Bilimler Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), ELAZIĞ.

ÇAKIR, S., 1987, "Elazığ'da Gecekondular ve Yayılma Sahası" F.Ü. Sosyal Bilimler Derg.Cilt 1, Sayı 2. Syf. 47-73 ELAZIĞ.

ÇİTÇİ, M.D., 1987, "Elazığ Merkez Bucak Köylerinde Konut Folklorünün Kartografik Yöntemle İncelenmesi" F.Ü. Sosyal Bilimler Enst. (Basılmamış Doktora Tezi) ELAZIĞ.

- DARKOT, B., 1943, "Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi" İst.Üniv. yay. No: 196 Üçüncü Üniv. Haftası Elazığ, İSTANBUL.
- DOĞANAY, H., 1989 "Doğu Anadolu Bölgesine Yönelik Toplu Konut Uygulamalarının Coğrafi Planlama Esasları." At. Üniv. Fen Ed. Fak. Arş. Derg. Say. 17. s: 131-153.ERZURUM.
- DÖKMECİ, C., 1964, "Mamûretü'l-Aziz" Yeni Fırat Dergisi. Sayı: 24, s: 9-11 ELAZIĞ.
- DÖNMEZ, Y., 1960, "Hanege Köyü (Beşeri ve İktisadi Tetkik) İst. Üniv. Yay. Coğ. Der. 6 (II), syf. 56-75, İSTANBUL.
- DURAN, B., 1988, "1870-1914 Arasında Elazığ ve Civarının İktisadi Gelişmesi." Syf.427-437.Fırat Üniversitesi Fırat Havzası'nın Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Kalkınma Sempozyumu. ELAZIĞ.
- EKEN, N., 1972, "İlimiz Elazığ" . İSTANBUL.
- ELESKAV, 1998, (2000 li Yıllara Hazırlık Çalışmaları) Elazığ Projesi 1998, Eleskav Yay. No: 4 C. 1-2-3 ELAZIĞ.
- ELİBÜYÜK, M., 1990, "Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufassal Defterler" Coğ. Arş. Derg. C: 1 Sayı: 2, s: 11, ANKARA.
- ERİNÇ, S., 1953. "Doğu Anadolu Coğrafyası" İst. Üniv. Ed. Fak. Yay. No: 1, İSTANBUL.
- HAYLİ, S., 1999, "Tarihi ve Coğrafya Açısından Harput Şehrinin Etki Sahası "Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu Bildirileri. Cilt 1, s: 287-304, ELAZIĞ.
- KARABORAN, H.H., 1989, "Elazığ'da Endüstrileşme Faaliyetleri "F.Ü. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi. C 3, s: 197-199, ELAZIĞ.
- KARABORAN, H.H., 1986, "Şehir Coğrafyası ve Şehirselleşme Fonksiyonları" Fırat Havzası Coğrafya Sempozyumu., s: 101-167, 1986, ELAZIĞ.
- KARABORAN, H. H., 1996 "Osmaniye'nin Kuruluşu ve Gelişmesi" F. Ü. Sos. Bil. Derg. C: 8 Sayı: 1, s: 5, ELAZIĞ.
- KARAKAŞ, E., 1999, "Elazığ Şehrinin Gelişmesi" F. Ü. Sos. Bil. Derg. C: 9, Sayı: 1 s: 129, ELAZIĞ.
- KARAKAŞ, E., 1996 "Arapkir'in Kuruluşu ve Gelişmesi" F. Ü. Sos: Bil. Derg. C. 8, Sayı: 1 shf. 175 ELAZIĞ.
- KETİN, İ., 1947, "Elazığ Bölgesi Jeolojisinin Ana Çizgileri "İst.Üniv. Fen Fak. Yay. İSTANBUL.
- KELEŞ, R. 1965, "Türkiye'de Bölgeler Arası Dengesizlikler" VII. İskan ve Şehircilik Haftası Konferansları. Syf. 1-40 ANKARA.
- KELEŞ, R., 1996, "Kentleşme Politikası" İmge Kitabevi Yay. 13 ANKARA
- KELEŞ, R., "100 soruda Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu" Gerçek Yay. ANKARA.
- KOÇMAN, A., 1991, " İzmir'in Kentsel Gelişimi" Coğ. Araş. Derg. Sayı: 3 Shf. 101, ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A., 1996, "Türkiye'nin İdari Coğrafya Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler " A. Ü. Dil Tarih Coğ. Fak. Coğ. Araş. Derg. Sayı : 12 Shf. 7 ANKARA.
- ÖZÇAĞLAR, A., 1994, "Zile'nin Kuruluşu, Gelişimi ve Bugünkü Fonksiyonel Özellikleri" A.Ü. Türk Coğ. Araş. Ve Uyg. Merk. Derg. Sayı: 3, shf. 219 ANKARA.
- SARAÇOĞLU, H., 1956, "Doğu Anadolu, Türkiye Coğrafyası Üzerine Etütler" İSTANBUL.
- SELEN, S. H., 1945, " Türkiye'de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri" T.C. D. Yıl. III. sayı VII - VIII . ANKARA.
- SERGÜN. Ü., 1975, " Beşeri coğrafya Açısından Bir Araştırma ULUOVA" İst. Üniv. Ed. Fak. Yay. No: 2029, Coğ: Enst. Yay. No: 82 İSTANBUL.
- TEKELİ, İ., 1982, "Türkiye'de Kentleşme Yazıları" Turhan Kitabevi ANKARA.
- TEMİZER, M., 1991, " Elazığ'ın Kalkınmasında Belediye Hizmetleri " F. Üniv. Fırat Havzasının Sosyal , Kültürel ve ekonomik Kalkınma Semp. ELAZIĞ.
- TONBUL, S., 1985, "Kuzova - Hasandağı ve Çevresinin (Elazığ Batısı) Fiziki Coğrafyası " F. Üni. Sos. Bil. Enst. Yayınlanmış Doktora Tezi ELAZIĞ.
- TONBUL, S., KARADOĞAN, S., 1999, " Harput'un Kuruluş Yeri ve Şehrın Fonksiyonunu Yitirmesi Üzerine Etkili Olan Doğal Çevre Faktörleri " Dünü ve Bugünüyle Harput Semp. Bild. C: 2 Shf. 303-325, ELAZIĞ.
- TÜMERTEKİN, E., 1973," Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları" İst. Üniv. Yay. No: 1840 İSTANBUL.
- ÜNAL, M.A. 1989, "XVI. Yüzyılda Harput Sancağı" AKDITYK TTK Yayınları XIV. Dizi, ANKARA.
- YILMAZÇELİK, İ., 1991 "Cumhuriyet Sonrası Elazığ'da Tarım- Ticaret ve Sanayi (1923- 1938) " S. 409-433 F. Üniv. Fırat Havzasının Sosyal Kültürel ve Ekonomik Kalkınma Semp. : ELAZIĞ.
- YİĞİT. A., 1997, " Keban Kasabası'nın Kuruluş ve Gelişmesine Etki Eden Coğrafi Faktörler" A. Ü. Türkiye Coğ. Araş. Ve Uyg. Mrkz. Derg. Sayı; 6 Shf 411 ANKARA.
- YİĞİT, A., HAYLİ, S., KARAKAŞ , E., 1995," Doğu Anadolu Bölgesinde İl ve İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel

Özellikleri" F. Ü. Sos. Bil. Derg. C: 7 Sayı: 1-2 Shf. 345-361 ELAZIĞ.
YÜCEL, T., 1987," Türkiye Coğrafyası" T. K. A. E. Yay. No: 68 Seri VII Say. A- 5 ANKARA.

ÖZGEÇMİŞ

13.11.1969 tarihinde Elazığ'da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi Elazığ da tamamladıktan sonra Fırat Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümüne girdim. 1994 yılında mezun oldum. Aynı yıl Kayseri'nin Bünyan İlçesi'nde öğretmenliğe başladım. Bünyan Lisesi'nde öğretmenlik yaparken Asker öğretmen olarak vatani göreve başladım ve Muş-Malazgirt'te devam ederek vatani görevimi bitirdim. 1996 yılında Elazığ Lisesi'nde göreve başladım. Halen bu okulda görev yapmaktayım. Evli ve iki çocuk babasıyım.

2006, ELAZIĞ
Selahattin CANPOLAT